

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Vytauto Dargio,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studento

Magistro darbas

**Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo
teisinės pasekmės**

Vadovas: asist. dr. Tomas Kontautas

Recenzentas: lekt. dr. Saulius Aviža

Vilnius 2008

TURINYS	
1 IŽANGA	3
2 DĖSTYMAS	8
2.1 Bendrų prievolių pažeistų teisių gynybos būdų panaudojimas prieš draudėją	8
2.1.1 Sutarties nutraukimo ir prievolių vykdymo sustabdymo institutai	8
2.1.2 Palūkanų institutas	12
2.1.3 Reikalavimo įvykdyti prievolę natūra institutas	13
2.1.4 Sutartinės civilinės atsakomybės institutas	15
2.2 Ribotas bendrų prievolių pažeistų teisių gynybos būdų pritaikomumas draudimo teisiniams santykiams	16
2.2.1 <i>Uberrima fides</i> doktrinos įtaka draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimų vertinimui	16
2.2.2 Draudimo sutarties šalių nelygumo įtaka draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimų vertinimui	19
2.3 Specialių draudimo teisės numatytų gynybos būdų panaudojimas prieš draudėją	26
2.4 Draudėjo netinkamo sutartinių pareigų vykdymo teisinių pasekmių įtvirtinimas draudimo sutartyje	32
2.4.1 Įstatymo imperatyvios teisės normos	32
2.4.2 Standartinių draudimo sutarties sąlygų normos	34
2.4.2.1 Draudėjo specifinė garantija ir išankstinės sąlygos	34
2.4.2.2 Nedraudiminis įvykis	37

2.5 Sutartinės civilinės atsakomybės taikymas draudėjui už draudimo sutarties pažeidimą	40
2.5.1 Civilinės atsakomybės už draudimo sutarties pažeidimą atsiradimo pagrindai	41
2.5.1.1 Neteisėti veiksmai	42
2.5.1.2 Kaltė	42
2.5.1.3 Žala	44
2.5.1.4 Priežastinis ryšys	48
2.5.2 Ribotas sutartinės civilinės atsakomybės pritaikomumas už draudimo sutarties pažeidimą	49
2.6 Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo sankcijos parinkimo kriterijai	52
2.6.1 Draudėjo kaltė	53
2.6.2 Priežastinis ryšys su draudžiamuoju įvykiu	54
2.6.3 Draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumas	55
2.6.4 Žalos, atsiradusios dėl pažeidimo, dydis	56
3 IŠVADOS	58
LITERATŪRA	60

1. IŽANGA

Per 16 nepriklausomybės metų buvo sukurta moderni, sparčiai besivystanti draudimo rinka. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos (toliau – Draudimo priežiūros komisija) duomenimis 2007 m. draudimo rinka augo daugiau nei trečdaliu, pasirašytos įmokos beveik pasiekė 2 milijardus litų, sudarytų draudimo sutarčių skaičius išaugo iki 4,6 milijonų vienetų. Ne gyvybės draudimo rinka augo stabiliai ir pasiekta draudimo įmokų apimtis – 1,251 milijardų litų. Draudimo priežiūros komisija prognozuoja, kad per 2008 m. draudimo įmokų suma išaugs apie 9 procentus iki 2,1 milijardo litų¹. Draudimo veiklos vystymasis lėmė ginčų, kylančių iš draudimo teisinių santykių, daugėjimą.

Ginčai dažnai kyla dėl to, kad draudėjas, naudos gavėjas ar nukentėjęs trečiasis asmuo nesutinka su draudiko atsisakymu išmokėti draudimo išmoką, draudimo išmokos mažinimu arba kitokių sankcijų dėl sutartinių pareigų pažeidimo taikymo. Dėl menko draudimo teisės išmanymo draudėjai dažnai negali įvertinti jiems taikomų sankcijų pagrįstumo. Jie nesupranta, kad savo veiksmais padidino riziką. Iš šito kilo visuomenėje gajus stereotipas, kad draudikas, įvykus draudžiamajam įvykiui, visais įmanomais būdais ieškos priežasties atsisakyti išmokėti draudimo išmoką². Iš kitos pusės draudėjo žinių trūkumas sudaro galimybę draudikui piktnaudžiauti skiriamomis sankcijomis ir nepagrįstai atsisakyti išmokėti draudimo išmokas.

Draudikai gali bandyti pasinaudoti draudėjų silpnumu. Draudikai sudarydami draudimo taisykles, dažnai įtraukia neaiškias ir klaidinančias sąlygas. Bando įtvirtinti draudimo sutartyje draudėjo pareigas tokiu būdu, kad jų pažeidimas sudarytų sąlygas taikyti griežčiausias pasekmes. Naudodamiesi draudėjo ribotu teisiniu išsilavinimu, draudikai aiškina teisės normas sau naudinga linkme. Tokia draudėjo padėtis kelia susirūpinimą.

Auganti draudimo rinka ir draudimo reikšmė visuomenėje verčia valstybę pradėti reguliuoti santykius tarp draudikų ir draudėjų. Valdžios institucijos siekia apriboti draudiko galimybes piktnaudžiauti savo pranašumu sutartiniuose santykiuose. Yra stengiamasi, kad draudimo išmokos būtų išmokamos kaip įmanoma dažniau. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais prioritetas draudėjo teisių gynimas draudiko ir draudėjo

---

¹ „Draudimo rinka 2007 metais“. Lietuvos Respublikos Draudimo priežiūros komisijos mėnesinė apžvalga [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 29 d.] Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/files/pensijos/pensiju_menesio_statistika/2007-12-31.pdf>, p. 1-4.

² KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 11.

ginčiuose pasireiškia nepagrįstu draudimo apsaugos išplėtimu ir draudėjo nebaudžiamumu.

Draudimo sutarties pažeidimo teisinės pasekmės turi būti subalansuotos. Jos turi sudaryti galimybes draudikui nubausti draudėją už sutartinių santykių nevykdymą ir efektyviai valdyti prisiimamą riziką. Antra vertus, turi būti užtikrinta, kad draudiko sankcijų skyrimo praktika nepažeistų draudėjų teisių. Labai svarbu aiškinti draudimo sutarties pažeidimų teises pasekmes reguliuojančias teises normas taip, kad būtų išlaikyta draudiko ir draudėjo interesų pusiausvyrą.

Darbo tikslas yra kompleksiška draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo teisinių pasekmių analizė. Siekiama įvertinti susiklosčiusią draudėjui taikomų sankcijų už sutartinių pareigų pažeidimą skyrimo praktiką. Vertinama draudikų ir teismų motyvacija bei sukurtos teisės taikymo taisyklės, kuriomis nustatomas draudėjui taikomų sankcijų griežtumas. Siekiama atskleisti draudiko taikomų sankcijų teisinę prigimtį bei vietą teisės sistemoje. Bandoma įrodyti, kad civilinę atsakomybę reglamentuojančių normų ir principų taikymas vertinant draudėjo pareigų pažeidimą suteiktų aiškumo, skaidrumo ir teisinio tikrumo skiriant sankcijas draudimo sutartį pažeidusiam draudėjui.

Darbo objektas – draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo teisinės pasekmės. Yra analizuojamos bendrų prievolinių pažeistų teisių gynybos būdų ir specialių draudimo teisėje įtvirtintų gynybos būdų ryšys, jų taikymo galimybės, draudėjui pažeidus sutartį. Nagrinėjamos už draudimo sutarties pažeidimą skiriamų sankcijų taikymo sąlygos ir jų griežtumo nustatymo kriterijai.

Kitas svarbus tyrimo objektas yra Lietuvos draudimo bendrovių parengtos draudimo taisyklės. Jos leidžia spręsti apie draudikų požiūrį į draudėjo sutarties vykdymą praktikoje. Draudimo taisyklėse yra nurodomos konkrečių pareigų neįvykdymo teisinės pasekmės. Tai leidžia identifikuoti, kokiais atvejais draudikai piktnaudžiauja savo teise sudaryti draudimo standartines sąlygas.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Plečiantis draudimo teisiniams santykiams, daugėja ginčų, kylančių iš draudimo santykių. Dažnai ginčų priežastis yra draudikui suteikta plati diskrecijos teisė nustatyti draudėjui taikomos sankcijos griežtumą. Draudikai piktnaudžiauja jiems suteikta diskrecija. Pažymėtina, kad teismai, vertindami draudėjo padarytus sutarties pažeidimus, irgi vadovaujasi tais pačiais lakoniškais kriterijais kaip ir draudikai. Yra sukuriamas teisinis neapibrėžtumas. Teisinio tikrumo nebuvimą galima panaikinti sistemiškai aiškinant teisę, užpildant draudimo sutarčių teisės spragas.

Teismai uoliai gina draudėją kaip silpnesnę draudimo sutarties šalį. Prioritetiškai gindami draudėją, teismai dažnai pripažįsta draudiko taikomas sankcijas už draudimo sutarties pažeidimus neteisėtomis ar neproporcingomis. Atsiranda rizika, kad draudėjo pareigų nevykdymas bus nebaudžiamas, ir draudikas bus priverstas mokėti *ex gratia* draudimo išmokas.

Originalumas. Lietuvoje draudimo sutarčių teisės klausimams yra skiriama mažai dėmesio. Paprastai yra analizuojamos atskiros draudimo sutarčių rūšys. Išimtis yra Dr. Tomo Kontauto monografija „Draudimo sutarčių teisė“³. Joje yra apžvelgiama draudimo sutarčių teisė, nagrinėjami svarbiausi jos institutai. Lietuvos draudimo sutarčių reglamentavimas yra lyginamas su tapačiais užsienio valstybių teisės institutais.

Šiame darbe nagrinėjamas atskiras draudimo sutarčių teisės institutas. Yra analizuojamos iš draudėjo sutartinių pareigų pažeidimo kylančios neigiamos teisinės pasekmės. Gilinamasi, kokių sankcijų taikymas geriausiai suderinamas su draudimo sutarčių teisės specifika. Yra detaliam tiriama sankcijų griežtumo nustatymo kriterijai. Vertinama, ar jie atitinka protingumo ir proporcingumo reikalavimus.

Darbe taikyti šie tyrimo metodai:

Sisteminis. Analizuojamos draudėjo pareigų pažeidimo pagal draudimo sutartį pasekmės, išdėstytos Civiliniame kodekse, Draudimo įstatyme, precedentuose ir doktrinoje. Precedentai ir doktrina pateikia teisės normų turinio aiškinimo interpretacijas. Bendrosios privatinės teisės normos, reglamentuojančios standartines sutarties sąlygas ir sutarčių aiškinimą, yra labai svarbios nustatant draudimo sutartyje įtvirtintas draudėjo pareigas. Šis institutas pateikiamas kaip darni teisės normų visuma, kuri leidžia efektyviai nustatyti draudėjo pareigų pažeidimo neigiamas pasekmes ir parinkti atitinkamą draudiko pažeistų teisių gynybos būdą.

Loginis ir gramatinis. Teisės normų turinys atskleidžiamas analizuojant jų sintaksinę ir morfologinę reikšmę. Pažymėtina, kad įstatymai neatskleidžia draudimo išmokos mažinimo ar atsisakymo ją mokėti sankcijos kriterijų turinio. Jų turinys nustatomas analizuojant kriterijų pavadinimus. Vertinama normos struktūra ir jos išraiškos formos vidinė logika. Tam tikro teisės normų galimos teisinės pasekmės yra išvedamos dedukciškai vertinant tos normos aiškinimo pasekmes.

Lyginamosios teisėtyros. Šis metodas naudojamas išryškinti sankcijų už draudimo sutarties pažeidimą Lietuvoje taikymo aspektus. Požiūris, kokios sankcijos gali atsirasti už draudimo sutarties pažeidimą bendrosios teisės ir kontinentinės teisės tradicijos

---

³ *Ibid.*

valstybėse ženkliai skiriasi⁴. Aiškinama, kodėl pagal Anglijos teisę įprastos draudimo sutarties sąlygos, reguliuojančios draudėjo pareigų pažeidimo teisinės pasekmės, neturėtų būti leidžiamos pagal Lietuvos teisę.

Teisės ekonominės analizės. Draudimas yra vertinamas ne tik kaip sutarčių rūšis, bet ir kaip ekonominė veikla. Analizuojama, ar draudimo sutarties pažeidimo teisinės pasekmės reguliuojančios normos sudaro galimybes draudikui efektyviai ir protingomis sąnaudomis reaguoti į draudėjo padarytą pažeidimą. Akcentuojama, kad nustatant sankcijų griežtumą būtina atsižvelgti į pažeidimų ekonominę esmę. Tai užtikrina, kad draudikas negalėtų atsisakyti vykdyti savo įsipareigojimų už mažareikšmius draudimo sutarties pažeidimus.

Teologinis ir teisės principų. Teisės normų reikšmė bus aiškinama atsižvelgiant į jų paskirtį ir įstatymų leidėjo valią. Įstatymų leidėjo valia leidžia nustatyti tikrąją normos prasmę, kai loginio ir gramatinio metodo nepakanka. Valstybė reguliuoja draudimo teisinius santykius, siekdama apsaugoti draudėją nuo nesąžiningų draudiko veiksmų. Siekia užtikrinti draudimo rinkos stabilumą. Aiškinant draudimo teisės normas būtina vertinti, ar aiškinimas atitinka įstatymų leidėjo iškeltus tikslus. Teisės principuose atsispindi pagrindinės teisinės idėjos ir aksiomos. Visų normų taikymas turi atitikti teisės principus, todėl teisės normos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į teisės principus.

Svarbiausi šaltiniai yra draudimo teisinius santykius reguliuojantys teisės aktai – Civilinis kodeksas ir Draudimo įstatymas. Juose išdėstytos visoms draudimo sutartims taikytinos teisės normos. Teismų precedentuose pateikiami svarbūs normų išaiškinimai tam tikrais klausimais. Jie užpildo įstatymų leidėjo spragas ir kuria naujas teisės taikymo taisykles.

Nagrinėjant Lietuvos draudimo sutarčių teisės klausimus išskirtinę vietą doktrinoje užima Dr. Tomo Kontauto monografija „Draudimo sutarčių teisė“⁵. Joje išsamiai analizuojami draudimo sutartiniai teisiniai santykiai, atskleidžiami svarbiausi draudėjui už sutarties pažeidimą atsirandančių teisiųjų pasekmių klausimai.

J. Čepinskio ir D. Raštikio R., Stankevičiaus, A. Šerniaus knygos⁶ atskleidžiami svarbiausi draudimo veiklos ekonominiai aspektai. Išaiškinama rizikos įvertinimo ir

---

⁴ *Insurance Contract Law Issues Paper 2: Warranties*. English Law Commission, 2006 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.lawcom.gov.uk/docs/Insurance_Contract_Law_Issues_Paper_2.pdf>, p. 58-60.

⁵ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007.

⁶ ČEPINSKIS J., RAŠTIKIS D., STANKEVIČIUS R., ŠERNIUS A. *Draudimas*. Kaunas: UAB „Epaisas“, 1999. ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS, D.. *Draudimo veikla*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005.

kontroliavimo svarba draudimo veikloje. Šių aspektų suvokimas yra būtinas siekiant geriau suprasti draudiko taikomų sankcijų tikslus ir esmę.

2. DĖSTYMAS

2.1. Bendrų prievolių pažeistų teisių gynybos būdų panaudojimas prieš draudėją

Sudarius draudimo sutartį, tarp draudiko ir draudėjo atsiranda sutartiniai santykiai. Bendrasis teisės principas *Pacta sunt servanda* reikalauja šalis vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus tinkamai ir laiku. Prieš sutartį pažeidusią šalį kita šalis gali ginti savo teises ir teisėtus interesus, imdamasi įstatymuose nustatytų veiksmų (Civilinio kodekso 6.46 str., 6.58 str., 6.62 str., 6.207 str., 6.210 str.; 6.217 str., 6.213 str., 6.245 str., 6.256 – 6.262 str.). Šie būdai yra įtvirtinti Civilinio kodekso šeštos knygos bendrojoje dalyje⁷ ir numato bendrus pažeistų teisių gynybos būdus.

Bendri pažeistų teisių gynybos būdai yra universalūs ir gali būti taikomi pažeidus bet kokius sutartinius santykius įskaitant draudimo sutarties pažeidimo atvejus. Pažymėtina, kad draudimo sutartis yra specifinė civilinių sutarčių rūšis. Paprasti pažeistų teisių gynybos būdai gali neatspindėti draudimo santykių subtilybių ir suteikti vienai iš draudimo sutarties šalių nepagrįstą pranašumą.

2.1.1. Sutarties nutraukimo ir prievolių vykdymo sustabdymo institutai

Sudarydama draudimo sutartį, viena šalis (draudikas) perima iš kitos šalies (draudėjo) nuostolių atsiradimo riziką⁸, o kita šalis (draudėjas) įsipareigoja mokėti draudimo įmokas (premijas) už teikiamą draudimo apsaugą. Draudikas suteikia draudimo apsaugą draudėjui. Draudimo įstatymo 2 str. 11 d. draudimo apsaugą apibūdina kaip draudiko įsipareigojimą mokėti draudimo išmoką įvykus draudžiamajam įvykiui. Tai reiškia, kad prievolės mokėti draudimo išmoką vykdymas priklauso nuo draudimo apsaugos galiojimo. Pareiga mokėti draudimo išmoką yra išvestinė prievolė draudimo apsaugos teikimo atžvilgiu. Sustabdžius draudimo apsaugą, draudikui pareiga mokėti draudimo išmoką neatsiranda. Pagal Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.46 str. 2 d., 6.58 str. 1 d., 6.62 str. 2d., draudėjui pažeidus draudimo sutarties sąlygas, draudikas gali sustabdyti savo prievolės, t.y. draudimo apsaugos teikimo

---

⁷ Civilinio kodekso šešta knyga suskirstyta į keturias struktūrines dalis. Pirmos trys dalys (bendrosios nuostatos; sutarčių teisė; kitais pagrindais atsirandančios teisės) nagrinėja bendrus prievolių teisės klausimus ir yra taikomos visiems sutartiniams santykiams. Ketvirta dalis nustato reikalavimus atskiroms sutarčių rūšims.

⁸ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 24.

vykdymą arba nutraukti draudimo sutartį. Draudėjas abiem atvejais gali visiškai prarasti draudimo apsaugą ir žalos kompensavimą.

Sutarties nutraukimą kartu su Civilinio kodekso 6.62 str. 2d. reglamentuoja Civilinio kodekso 6.217 str.. Jis nurodo, kad sutartį galima nutraukti, jei prievolės neįvykdymas yra esminis sutarties pažeidimas. Draudikas gali nutraukti draudimo sutartį tik tuo atveju, jeigu draudėjo prievolių nevykdymas iš esmės pažeidė draudimo sutartį. Tai reiškia, kad draudikas norėdamas nutraukti draudimo sutartį privalo įrodyti, kad draudėjas iš esmės pažeidė draudimo sutartį.

Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.217 str. 5 d., šalys gali susitarti, ką pripažins esminiais sutarties pažeidimais, suteikiančiais teisę vienašališkai nutraukti sutartį. Draudikai turto draudimo bendrosiose draudimo sutarties sąlygose esminiais draudimo sutarties pažeidimais nurodo dvigubo draudimo taisyklę⁹, atsargumo priemonių nesilaikymą¹⁰. Dvigubą draudimą imperatyviai draudžia įstatymas (Civilinio kodekso 6.1001 str. 4 d.), todėl jo įtvirtinimas draudimo sutartyje neturi išskirtinės teisinės reikšmės. Dažnai nurodoma tik tai, kad draudikas turi teisę vienašališkai nutraukti draudimo sutartį, jei draudėjas nevykdo arba netinkamai vykdo draudimo sutartį ir tai yra esminis draudimo sutarties pažeidimas¹¹. Tokia draudimo sutarties sąlyga iš esmės atkartoja Civilinio kodekso 6.217 str. 1 d. taisyklę. Draudikas pasilieka sau teisę spręsti, ką pripažinti esminiu draudimo sutarties pažeidimu kiekvienu atveju individualiai pagal Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. įtvirtintas sąlygas.

Pažymėtina, kad draudikui įrodyti Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. sąlygas, atsižvelgiant į draudimo sutarties specifiką, būtų nesudėtinga. Draudimo sutartims yra taikoma *uberrima fides* doktrina¹². Tai reiškia, kad draudimo sutarties šalys privalo būti viena kitai atviros, sąžiningai vykdyti savo prievoles ir aktyviai bendradarbiauti. Draudikas tikisi, kad draudėjas sąžiningai ir savarankiškai vykdys savo pareigas pagal

---

⁹ UAB „If draudimas“. Įmonių ir organizacijų turto draudimo taisyklės Nr. 004 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.if.lt/web/lt/corporate.nsf/0/6A673F891ABBE843C1257306002E7524/\\$file/IT%20nuo%2020060101.pdf](http://www.if.lt/web/lt/corporate.nsf/0/6A673F891ABBE843C1257306002E7524/$file/IT%20nuo%2020060101.pdf)>. UADB „Baltikums Draudimas“. Sausumos transporto priemonių, išskyrus geležinkelio transporto priemones, draudimo taisyklės Nr. 002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.baltikums.lt/uploads/docs/Transporto%20priemoniu%20draudimo%20taisykles%20\(2006%2005%2022\).pdf](http://www.baltikums.lt/uploads/docs/Transporto%20priemoniu%20draudimo%20taisykles%20(2006%2005%2022).pdf)>.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“. Draudimo „Saugi ateitis“ sąlygos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dnbNord.lt/files/saugi-ateitis-07_20.pdf>. UAB „Lietuvos draudimo“ kreditų draudimas. Prekinių kreditų draudimo taisyklės Nr.001 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ldkd.lt/pdf/pk_taisykles.pdf>. UAB „Būsto paskolų draudimas“. UAB „Būsto paskolų draudimas“ kreditų daugiabučiams namams modernizuoti draudimo taisyklės Nr. 005 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bpd.lt/uploads/Taisykles_005.pdf>.

¹² KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 29-31.

draudimo sutartį. Tai turi esminės reikšmės rizikos įvertinimui ir kontrolei. Draudimo veiklai yra būdingas išmatuojamumas¹³. Tinkamas draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį vykdymas užtikrina rizikos kontrolę. Visos draudėjo sutartinės pareigos yra susijusios su rizikos valdymu, todėl jų laikymasis visada turi esminės reikšmės (Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. 2 p., 6.217 str. 1 d. 2 p). Pasitikėjimas yra esminė draudimo sutarties sąlyga. Draudėjui pažeidus draudimo sutartį, jis netenka draudiko pasitikėjimo. Draudikas nebegali pagrįstai tikėtis, kad draudėjas toliau vykdys savo sutartines pareigas (Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. 4 p.). Draudimo sutarties fiduciarinis pobūdis lemia padidintą sąžiningumo pareigą, todėl dauguma draudimo sutarties pažeidimų gali būti padaryti tik tyčia ar dėl didelio neatsargumo (Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. 3 p.) Pavyzdžiui, draudėjas, žinodamas apie rizikos pasikeitimą ar draudžiamąjį įvykį, nepraneša apie tai draudikui. Jis žino apie savo pareigą ir jos valingai nevykdo. Draudėjas palieka namą neužrakintą ir neįjungęs apsaugos sistemos. Ar sutarties neįvykdžiusi šalis, t.y. draudėjas, patirtų labai didelių nuostolių (Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. 5 p.) priklauso nuo to, ar įvyko draudžiamasis įvykis. Iki draudžiamąjo įvykio draudėjas negali turėti jokių nuostolių, nes jo apdrausti turtiniai interesai yra nepažeisti. Ar draudėjas patirtų labai didelių nuostolių neišmokėjęs draudimo išmokos po draudžiamąjo įvykio, yra fakto klausimas. Reikia vertinti draudžiamąjo įvykio pasekmes, jų mastą ir draudėjo turtinę padėtį. Draudikas gali lengvai įrodyti Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. sąlygų egzistavimą draudėjui pažeidus draudimo sutartį.

Lietuvoje nėra nusistovėjusios praktikos, kokie draudimo sutarties pažeidimai laikytini esminiais. Nors Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. riboja draudiko teisę vienašališkai nutraukti draudimo sutartį, jam paliekama galimybė plačiai interpretuoti draudėjo veiksmus, pažeidžiančius draudimo sutartį. Bet koks draudėjo sutartinių prievolių pagal draudimo sutartį pažeidimas gali būti pripažintas esminiu, jei yra įrodomos Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. sąlygos.

Civilinio kodekso *expressis verbis* nurodo tik vieną prievolės vykdymo sustabdymo sąlygą: vienos iš šalių sutartinių prievolių neįvykdymas. Draudikui yra paliekama plati diskrecija taikyti prievolės vykdymo sustabdymo teisę. Jis gali atsisakyti vykdyti savo įsipareigojimus reaguodamas į bet kokį draudėjo pareigų pažeidimą. Draudiko prievolių vykdymo sustabdymo teisė gali būti ribojama tik teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principų (Civilinio kodekso 1.5 str.). Principai reikalauja, kad draudiko atsakomoji priemonė į draudimo sutarties pažeidimą būtų adekvati. Draudiko pareigas pagal

---

^{13 13} ČEPINSKIS J., RAŠTIKIS D., STANKEVIČIUS R., ŠERNIUS A. *Draudimas*. Kaunas: UAB „Epaisas“, 1999, p. 41-42.

draudimo sutartį sudaro: draudimo apsaugos teikimas, konfidencialumo pareiga, informacijos apie savo adresą pasikeitimus teikimas, priminimo apie draudimo įmokų vėlavimą išsiuntimas, draudimo sutartinių dokumentų dublikatų išdavimas, draudžiant gyvybės draudimu, susijusiu su kapitalo kaupimu, kiekvienais metais pranešti draudėjui apie jam tenkanti draudiko pelno dalies dydį ir išperkamosios sumos dydį¹⁴. Informacinio pobūdžio pareigų vykdymo sustabdymas realiai neturės jokio poveikio draudėjui, nes jo tikslas yra gauti draudimo išmoką. Šios pareigos nėra esminės ir realizuoja draudimo sutarties šalių kooperavimosi principą. Pažymėtina, kad realų poveikį draudėjui gali turėti draudimo apsaugos sustabdymas. Draudimo apsaugos teikimas yra nedaloma prievolė. Tai reiškia, kad draudėjas netenka teisės į draudimo išmoką, įvykus draudžiamajam įvykiui draudimo apsaugos sustabdymo laikotarpiu. Draudiko teisė pasinaudoti savo prievolių vykdymo sustabdymu reaguojant į bet kokį draudėjo sutartinių pareigų nesilaikymą suponuoja nepagrįstą draudiko pranašumą. Suteikus draudikui teisę be apribojimų taikyti prievolių vykdymo sustabdymo institutą, smulčiausias draudėjo nukrypimas nuo draudimo sutarties sąlygų sudarytų draudikui galimybę sustabdyti draudimo apsaugą.

Iš vienos pusės, toks reguliavimas skatina draudėją dėmesingai vykdyti sutartines pareigas. Tokiu būdu yra realizuojama nelaimių ir jų padarinių tikimybės sumažinimo funkcija¹⁵. Atsiranda teisinis apibrėžtumas, nes draudėjo sutartinių pareigų pažeidimai visada lems vieną sankciją - draudimo apsaugos sustabdymą. Iš kitos pusės, draudimo apsaugos sustabdymas yra labai griežta sankcija. Jos pritaikymo ekonominės pasekmės yra tapačios draudimo sutarties nutraukimui: draudėjas netenka teisės į draudimo išmoką (žalos kompensavimą). Civilinio kodekso 1.5 str. įtvirtinti bendrieji civilinės teisės principai reikalauja, kad draudiko taikoma sankcija būtų proporcinga draudėjo padarytam pažeidimui. Kadangi draudimo apsaugos teikimas yra nedali prievolė, ją mažinti atitinkamai draudėjo padarytam pažeidimui yra neįmanoma. Draudimo apsaugos prievolės vykdymo sustabdymą galima taikyti tik visa apimtimi arba visai netaikyti.

Teikiant pirmenybę *pacta sunt servanda* principui ir teisiniam apibrėžtumui, draudikas galėtų plačiai naudoti Civilinio kodekso 6.46 str. 2 d., 6.58 str. 1 d. normas prieš draudėją. Tai užtikrintų griežtą draudimo sutarties sąlygų laikymąsi. Iš kitos pusės, toks reguliavimas gali sudaryti galimybes draudikui piktnaudžiauti savo teise ir formaliais pagrindais atsisakyti išmokėti draudimo išmokas.

---

¹⁴ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 113-114.

¹⁵ HANSELL, D. S. *Introduction to Insurance*. London, 1996, p. 7-9.

Draudimas yra žalos kompensavimo sistema. Jo tikslas apsaugoti nuo nesaugumo pasireiškimų ir gyvenimo nestabilumą¹⁶. Platus draudimo apsaugos teikimo prievolės vykdymo sustabdymas prieštarauja draudimo tikslams, nes draudėjai gali netekti draudimo apsaugos dėl mažareikšmių, formalių draudimo sutarties pažeidimų. Viešas interesas reikalauja, kad draudiko teikiama draudimo apsauga būtų stabili ir patikima. Todėl turi būti sukurtas teisinis mechanizmas, kuris leistų draudimo apsaugos prievolės vykdymo sustabdymą panaudoti prieš draudėją tik tuo atveju, kai jis padaro sunkų draudimo sutarties pažeidimą, t.y. proporcingą sankcijai.

Sutartinių prievolių vykdymo sustabdymo ir sutarties nutraukimo institutų taikymas neatsižvelgiant į bendrus Civilinio kodekso principus ir draudimo veiklos tikslus sudaro galimybę draudikui griežtai reaguoti į draudimo sutarties sąlygų nesilaikymą. Tokiame Civilinio kodekso 6.46 str. 2 d., 6.58 str. 1 d. aiškinime ir taikyme slypi galimybė draudikui piktnaudžiauti teise. Sisteminiis šių teisės normų aiškinimas atskleidžia sutartinių prievolių vykdymo sustabdymo ir sutarties nutraukimo institutų taikymo prieš draudėją sąlygas.

Tokiai sisteminei teisės normų analizei atlikti reikia specialių teisinių žinių ir draudimo veiklos išmanymo. Pažymėtina, kad paprastam vartotojui tokia analizė yra neprieinama. Draudikas gali nesąžiningai pasinaudoti draudėjo teisinių žinių spragomis ir nepagrįstai išvengti draudimo išmokų mokėjimo. Bendros prievolių teisės normos nepakankamai gina vartotojus ir negali adekvačiai užtikrinti jų teisių apsaugos. Viešas interesas reikalauja ginti vartotojus nuo draudimo kompanijų piktnaudžiavimo. Draudimo sutarties šalių teisės ir pareigos privalo būti aiškiai įtvirtintos, todėl viešo intereso vedamas įstatymų leidėjas turi priimti specialias teisės normas reguliuojančias draudiko ir draudėjo santykius, kurios užtikrins draudimo sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą.

2.1.2. Palūkanų institutas

Civilinio kodekso 6.210 str. numato galimybę reikalauti palūkanų už termino įvykdyti pinigine prievole praleidimą. Draudikas gali skaičiuoti palūkanas draudėjui už vėlavimą vykdyti pinigines prievoles. Vienintelė draudėjo pinigine prievole yra draudimo įmokų (premių) mokėjimas. Todėl draudikas gali reikalauti palūkanų tik už šios prievolės nevykdymą.

---

¹⁶ ČEPINSKIS J., RAŠTIKIS D., STANKEVIČIUS R., ŠERNIUS A. *Draudimas*. Kaunas: UAB „Epaisas“, 1999, p. 35-36.

2.1.3. Reikalavimo įvykdyti prievolę natūra institutas

Vadovaudamasis Civilinio kodekso 6.213 str. draudikas gali reikalauti draudėją įvykdyti draudimo sutartį natūra. Draudėjo sutartiniai įsipareigojimai apima: pareigą pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą (Civilinio kodekso 6.1010 str.), pranešti apie draudžiamąjį įvykį (Civilinio kodekso 6.1012 str.), mokėti draudimo įmokas (Civilinio kodekso 6.1004 str.), imtis priemonių atsiradusiai žalai sumažinti (Civilinio kodekso 6.1013 str.), pateikti dokumentus ir informaciją apie draudžiamojo įvykio aplinkybes ir padarinius (Draudimo įstatymo 82 str. 1 d.), laikytis sutartyje numatytų atsargumo priemonių¹⁷. Draudėjo pareigos, išskyrus prievolę mokėti draudimo įmokas, yra susijusios su rizikos valdymu.

Draudėjo pareigoms būdinga, kad jų įvykdymo momentas turi esminę reikšmę sėkmingam rizikos valdymui. Civilinio kodekso 6.1010 str. 1 d. nurodo, kad draudėjas, sužinojęs apie padidėjusią riziką, privalo apie tai pranešti draudikui nedelsiant. Operatyvus pranešimas apie draudžiamąjį įvykį sudaro draudikui galimybę apžiūrėti nepakitusią įvykio vietą, geriau įvertinti draudžiamojo įvykio aplinkybes ir minimizuoti draudžiamojo įvykio pasekmes. Atsargumo priemonės leidžia sumažinti rizikos realizavimosi tikimybę. Pavėluotas draudėjo prievolių įvykdymas riboja draudiko galimybes valdyti riziką. Draudikas praranda rizikos valdymo galimybę, susijusią su atitinkamos prievolės įvykdymu.

Pažymėtina, jog kreditoriui reikia žinoti apie draudėjo prievolės nevykdymą, kad jis galėtų reikalauti įvykdyti prievolę natūra. Įprastiniuose sandoriuose yra nustatytas konkretus prievolių įvykdymo momentas. Kreditorius žino, kada prievolės yra vykdytinos. Jis gali kontroliuoti, kaip skolininkas vykdo savo prievoles. Pavyzdžiui, pirkėjas priimdamas daiktus pagal pirkimo – pardavimo sutartį patikrina, ar daiktai atitinka kokybės, kiekio reikalavimus (Civilinio kodekso 6.328 str.). Jei daiktai neatitinka sutarties sąlygų, pirkėjas gali reikalauti pašalinti trūkumus, t.y. įvykdyti prievolę natūra. Užsakovas įvertina, kaip rangovas įvykdė sutartines prievoles, priimdamas darbus (Civilinio kodekso 6.662 str.). Skirtingai nuo įprastų sandorių draudikas negali žinoti, kada draudėjui atsiranda prievolės pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą ir pranešti apie draudžiamąjį įvykį. Šių prievolių atsiradimas yra atsitiktinis įvykis laike. Vienas iš draudimo veiklos požymių yra tai, kad rizikos realizavimasis turi būti atsitiktinis¹⁸. Draudikas negali žinoti, kada padidės rizika ar įvyks draudžiamasis įvykis. Pažymėtina,

¹⁷ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 114.

¹⁸ ČEPINSKIS J., RAŠTIKIS D., STANKEVIČIUS R., ŠERNIUS A. *Draudimas*. Kaunas: UAB „Epaisas“, 1999, p. 40-41.

kad draudėjo prievolių pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą ir pranešti apie draudžiamąjį įvykį pagrindinis uždavinys yra draudiko operatyvus sužinojimas apie šiuos įvykius, kad jis galėtų imtis rizikos valdymo veiksmų.

Draudėjas sudaro draudimo sutartį siekdamas apsaugoti savo turtinius interesus, susijusius su asmens gyvybe, sveikata, turtu ar civiline atsakomybe. *Bonus pater familias* principas¹⁹ įpareigoja kiekvieną asmenį rūpintis ir prižiūrėti savo turtinius interesus. Draudėjas privalo aktyviai rūpintis savo interesais ir žinoti apie jiems gresiančius pavojus. Tai reiškia, kad draudėjas elgdamasis rūpestingai ir atidžiai turėtų sužinoti apie rizikos padidėjimą arba draudžiamąjį įvyki anksčiau už kitus. Todėl preziumuojama, kad draudėjo pranešimas apie rizikos padidėjimą ar draudžiamąjį įvykį yra greičiausias būdas draudikui sužinoti apie šiuos įvykius.

Pagrindinis šių pareigų įvykdymo tikslas - draudikui sužinoti apie rizikos padidėjimą ar draudžiamąjį įvykį per maksimaliai trumpą laiką ir operatyviai į juos reaguoti. Draudikui gavus informaciją apie rizikos padidėjimą ar draudžiamąjį įvykį iš kitų šaltinių, reikalavimas įvykdyti šias prievoles natūra netenka prasmės, nes draudikas jau turi informaciją apie draudžiamąjį įvykį ar rizikos padidėjimą, gali į juos reaguoti nepriklausomai nuo draudėjo pranešimo. Draudikas gali panaudoti Civilinio kodekso 6.213 str. prieš draudėją tik žinodamas apie rizikos padidėjimo arba draudžiamąjo įvykio faktą, todėl reikalavimas įvykdyti pranešimo pareigą neturi jokios prasmės.

Civilinio kodekso 6.213 str. 1 d. nurodo, kad galima reikalauti įvykdyti natūra pinigines prievoles. Draudikas visada gali reikalauti draudėją sumokėti draudimo įmokas. Civilinio kodekso 6.213 str. 1 d. turėtų būti taikomas kartu su Civilinio kodekso 6.210 str.. Palūkanų skaičiavimas dengia draudiko patiriamus nuostolius ir skatina draudėją įvykdyti premijos mokėjimo prievolę²⁰.

Civilinio kodekso 6.213 str. gali būti sėkmingai pritaikytas, jeigu draudėjas vengia vykdyti pareigą imtis priemonių atsiradusiai žalai sumažinti, pateikti dokumentus ir informaciją apie draudžiamąjo įvykio aplinkybes ir padarinius. Šiuo atveju nekyla problema dėl draudiko sužinojimo apie jo teisę reikalauti draudėją vykdyti prievoles atsiradimą. Šios prievolės atsiranda ir yra vykdytinos po draudžiamąjo įvykio. Draudikas gavęs pranešimą apie draudžiamąjį įvyki gali reikalauti draudėją įvykdyti šias prievoles.

Draudikas taip pat gali panaudoti reikalavimą įvykdyti prievoles natūra, jei draudėjas nesilaiko atsargumo priemonių. Draudėjas privalo laikytis atsargumo priemonių

---

¹⁹ MIKELĖNAS V., VILEITA A., TAMINSKAS A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 76-77.

²⁰ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 281.

visą draudimo sutarties galiojimo laiką. Jų laikymasis yra svarbus draudžiamąjį įvykio atsiradimo tikimybei sumažinti. Draudėjas gali būti įpareigotas atlikti tam tikrus veiksmus, pavyzdžiui, įrengti signalizaciją draudžiamame name, arba įpareigotas susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų, pavyzdžiui, nepalikti transporto priemonės registracijos liudijimo automobilyje. Draudikas gali lengvai patikrinti, kaip draudėjas vykdo aktyvius įpareigojimus. Jis gali pareikalauti draudėją pateikti dokumentus, patvirtinančius, kad įpareigojimai įvykdyti, arba patikrinti patį draudimo objektą.

Sudėtingiau yra kontroliuoti, kaip draudėjas vykdo įpareigojimus susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų. Draudikas turi užfiksuoti draudėją nesilaikant atsargumo priemonių. Užfiksuoti draudėją darant pažeidimą yra labai sudėtinga. Draudėjas turėtų būti sekamas. Pirma, sekimas pažeidžia draudėjo privatumą. Antra, sekimas reikalauja didelių sąnaudų. Draudėjas turėtų būti prižiūrimas visą draudimo sutarties galiojimo laiką. Tokie veiksmai niekada ekonomiškai nepasiteisintų. Draudikas apie atsargumo priemonių nesilaikymą dažniausiai sužino administruodamas draudžiamąjį įvykį. Draudikas, tirdamas draudžiamąjį įvykį, nustato jo aplinkybes ir įvertina jų ryši su galimu apsaugos priemonių nesilaikymu.

Civilinio kodekso 6.213 str. gali būti sėkmingai pritaikytas, jeigu draudėjas nevykdo prievolių atsirandančių po draudžiamąjį įvykio. Pasinaudoti reikalavimu įvykdyti prievolę natūra, kai yra pažeidžiamos pareigos, vykdytinos iki draudžiamąjį įvykio, yra sudėtinga, nes draudikas neturi efektyvaus būdo sužinoti, kada draudėjo pareiga tampa vykdytina. Informacinio pobūdžio pareigų (pranešimas apie rizikos padidėjimą ir draudžiamąjį įvykį) pažeidimo atveju draudiko bandymas pasinaudoti Civilinio kodekso 6.213 str. negali duoti teigiamų rezultatų, nes draudikas jau turi informaciją, kuri sudaro šių prievolių įvykdymą.

2.1.4. Sutartinės civilinės atsakomybės institutas

Galimybės pritaikyti sutartinę civilinę atsakomybę draudėjui už draudimo sutarties sąlygų nesilaikymą yra ribotos. Sutartinė civilinė atsakomybė gali būti taikoma tik nustačius visas civilinės atsakomybės sąlygas (neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį, kaltę ir žalą). Draudikui įrodyti visas civilinės atsakomybės sąlygas gali būti labai sudėtinga (plačiau nagrinėjama 2.5 dalyje). Draudikas negali turėti jokių nuostolių dėl draudėjo sutartinių pareigų nesilaikymo iki įvykstant draudžiamajam įvykiui, sutartinė civilinė atsakomybė yra neefektyvi sankcija už draudėjo pareigos pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą bei pareigos laikytis atsargumo priemonių nevykdymą.

Ribotas sutartinės civilinės atsakomybės pritaikomumas draudėjo išipareigojimų, vykdytinų iki draudžiamąjo įvykio, laikymosi kontrolei gali būti laikomas teisės spraga, nes draudėjas nėra skatinamas griežtai laikytis draudimo sutarties. Toks reguliavimas neatitinka vienos iš draudimo netiesioginių funkcijų. Viena iš draudimo netiesioginių funkcijų yra nelaimių ir jų padarinių tikimybės sumažinimas²¹. Tinkamas atsargumo priemonių laikymasis turi esminės reikšmės šios funkcijos įgyvendinimui. Tai reiškia, kad sutartinė civilinė atsakomybė yra nepajėgi užtikrinti tinkamą draudėjo pareigų, vykdytinų iki draudžiamąjo įvykio, įvykdymą ir nubaudimą už šių pareigų neįvykdymą. Yra reikalingos specialios teisės normos, kurios būtų pritaikytos prie draudimo teisės specifikos.

2.2. Ribotas bendrų prievolinių pažeistų teisių gynybos būdų pritaikomumas draudimo teisiniams santykiams

Bendri prievoliniai pažeistų teisių gynybos būdai gali būti panaudoti ginantis nuo draudėjo sutartinių pareigų pažeidimo. Vertinant bendrų prievolinių pažeistų teisių gynybos būdų taikymo aspektus, iškilo problemų susijusių su draudimo sutarties specifika.

2.2.1. *Uberrima fides* doktrinos įtaka draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimų vertinimui

Draudimo sutartis yra viena iš nedaugelio sutarčių rūšių, kuriai nėra taikoma *caveat emptor* (iš lotynų kalbos – „pirkėjas tebūna atsargus“) doktrina, o yra taikoma *uberrima fides* (iš lotynų kalbos – „visiškas abipusis pasitikėjimas“) doktrinai²². Tai reiškia, kad draudimo sutarties šalys privalo vykdyti savo pareigas aktyviai, būti dėmesingos kontrahentui ir atvirai dalintis visa informacija su juo visą sutarties galiojimo laiką²³. Šios doktrinos taikymas draudimo sutartiniams santykiams grindžiamas tuo, kad tam tikra informacija gali būti prieinama tik draudėjui arba draudikui, arba jos įgijimas kitai šaliai kainuotų nepagrįstai daug. *Uberrima fides* doktrinos pradininkas anglų teisėjas Mansfieldas nurodė, kad „faktai, kuriais remiantis įvykio tikimybė gali būti įvertinta,

²¹ HANSELL, D. S. *Introduction to Insurance*. London, 1996, p. 7-9.

²² DIACON, S. R.; CARTER R. L.. *Success In Insurance, Third edition*. Great Britain: Clays Ltd, St. Ives plc, 1992, p. 50.

²³ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 29-31.

žinomi tik draudėjui²⁴“. Draudėjas privalo aktyviai ir operatyviai informuoti draudiką apie rizikos pasikeitimą (Civilinio kodekso 6.1010 str.) ir draudžiamąjį įvykį (Civilinio kodekso 6.1012 str.). Draudikas pasitiki, kad draudėjas laikysis draudimo sutartyje numatytų atsargumo priemonių.

Kadangi teisė įpareigoja draudėją vykdyti šias pareigas aktyviai, draudiko pareiga kontroliuoti jų vykdymą yra minimali. Dažniausiai draudėjo pareigų, vykdytinų iki draudžiamąjo įvykio, pažeidimai yra nustatomi tik po draudžiamąjo įvykio, kai draudikas tiria draudžiamąjo įvykio aplinkybes ir priežastis. Kadangi šios prievolės buvo vykdytinos iki draudžiamąjo įvykio, draudikas negali reikalauti jų įvykdyti natūra. Jis gali reikalauti tik atlyginti nuostolius.

Draudikas reikalaujantis atlyginti nuostolius privalo nustatyti civilinės atsakomybės sąlygas draudėjo veiksmuose. Jis turi įrodyti, kad draudėjo sutartinių pareigų pažeidimas yra susijęs priežastiniu ryšiu su draudžiamąjo įvykio pasekmėmis ir draudiko įsipareigojimų padidėjimu (plačiau nagrinėjama 2.5.1.3 ir 2.5.1.4 dalyse). Tai padaryti gali būti sudėtinga, nes draudžiamąjo įvykio pasekmės įtakoja daugybę veiksmių. Sunku nustatyti, kiek įtakojo žalą ir jos dydį konkrečios saugumo priemonės nesilaikymas. Rizikos padidėjimą lemiantys faktai, apie kurias draudėjas turėjo pranešti draudikui, gali būti nesusiję priežastiniu ryšiu su draudžiamuoju įvykiu. Neįrodžius civilinės atsakomybės sąlygų negalima reikalauti atlyginti nuostolius. Draudikui praktikoje gali būti sudėtinga taikyti sutartinę civilinę atsakomybę draudėjui pažeidus pareigą pranešti apie rizikos padidėjimą arba nevykdant atsargumo pareigų. Vien nuostolių atlyginimo taikymas prieš draudimo sutartį pažeidusį draudėją neduotų adekvataus rezultato.

Prievolės vykdymo sustabdymo instituto naudojimas prieš draudėją, neatsižvelgiant į jų sisteminių aiškinimą, sudaro draudikui galimybę piktnaudžiauti teise. Draudikas galėtų sustabdyti draudimo apsaugos teikimą, reaguodamas į draudimo sutarties pažeidimą. Civilinio kodekso 6.46 str. 2 d., 6.58 str. 1 d. normos nenustato prievolės vykdymo sustabdymo taikymo sąlygų bei proporcingumo reikalavimo. Taikymo sąlygos ir proporcingumo reikalavimas išvedamas sistemiškai aiškinant Civilinio kodekso 6.46 str. 2 d., 6.58 str. 1 d. kartu su bendraisiais civilinės teisės principais. Draudėjas kaip silpnesnė draudimo sutarties šalis, neturinti specialių teisinių žinių, turi ribotas galimybes išvelgti draudiko piktnaudžiavimą ir gintis nuo tokių draudiko nesąžiningų veiksmų.

---

²⁴ *Carter v Boehm* (1766) 3 Burr 1905 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.uniset.ca/other/cs2/97ER1162.pdf>>.

Iš kitos pusės, draudėjui reikalaujant pagrįsti draudimo apsaugos teikimo prievolės sustabdymą, draudikas patenka į sudėtingą situaciją. Draudėjo padarytas draudimo sutarties pažeidimas gali neturėti jokių neigiamų materialinių pasekmių. Draudėjas nepraneša apie rizikos pasikeitimą, bet rizikos padidėjimą sąlygoję veiksniai nėra susiję priežastiniu ryšiu su draudžiamuoju įvykiu. Atsargumo priemonės, kurių draudėjas nesilaikė, buvo skirtos sumažinti rizikas, kurios neturėjo jokios įtakos draudžiamojo įvykio atsiradimui. Tokiu atveju draudikas negalėtų pateisinti savo prievolių vykdymo sustabdymo. Prievolių vykdymo sustabdymo institutas negali būti panaudotas prieš draudėją už draudimo sutarties pažeidimus, susijusius su rizikos valdymu, jei dėl pažeidimo atsiradusi ar padidėjusi rizika neįtakuoja draudžiamojo įvykio atsiradimo. Negali būti sukurta situacija, kai draudimo sutarties šalis yra nebaudžiama už savo sutartinių pareigų nevykdymą, todėl privalo būti sukurtos specialios teisės normos, numatančios draudėjui atsakomybę už pareigų, susijusių su rizikos valdymu, pažeidimą.

Fiduciarinis draudimo sutarties pobūdis sudaro galimybę draudikui lengvai vienašališkai nutraukti draudimo sutartį, draudėjui nevykdant sutartinių pareigų. Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.62 str. 2d., 6.217 str. sutartį galima nutraukti tik tuo atveju, jei sutarties pažeidimas yra esminis. Fiduciarinis draudimo sutarties pobūdis reiškia, kad pasitikėjimo buvimas tarp draudiko ir draudėjo yra esminė draudimo sutarties sąlyga. Bet koks draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimas griaua pasitikėjimą tarp draudimo sutarties šalių. Draudikas gali pakankamai lengvai įrodyti Civilinio kodekso 6.217 str. 2 d. esančius esminio sutarties pažeidimo požymius. Pažymėtina, kad praktikoje draudikai draudimo taisyklėse retai nurodo, kokie draudimo sutarties pažeidimai yra esminiai. Draudikai pareiškia, kad draudimo sutarties pažeidimas gali būti pripažintas esminiu sutarties pažeidimu ir būti draudimo sutarties nutraukimo priežastimi. Draudikas pasilieka sau teisę spręsti, koks draudimo sutarties sąlygų neįvykdymas arba netinkamas vykdymas yra esminis sutarties pažeidimas. Toks teisinis reguliavimas sukuria teisinį neapibrėžtumą. Draudėjas nežino, už kokius pažeidimus draudimo sutartis gali būti nutraukta. Jis nežino, kada gali netekti draudimo apsaugos.

Draudimo paskirtis yra pakeisti netikrumo dėl ateities jausmą saugumo bei pasitikėjimo jausmu. Draudimas kompensuoja žmonių ir įmonių patirtą žalą, padeda jiems atsitiesti po draudžiamojo įvykio. Tokiu būdu yra užtikrinamas stabilus ir harmoningas visuomenės ekonominis ir socialinis vystymasis²⁵. Draudėjo plati diskrecija

---

²⁵ ČEPINSKIS J., RAŠTIKIS D., STANKEVIČIUS R., ŠERNIUS A. *Draudimas*. Kaunas: UAB „Epaisas“, 1999, p. 43-44. SKIPPER H. D., Jr, KLEIN R.W.. *Insurance Regulation in the Public Interest: The Path Towards Solvent, Competitive Markets* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://rmictr.gsu.edu/Papers/Competitive_Markets.pdf>, p. 7.

taikyti sutarties nutraukimo institutą pažeidžia draudėjo teisinius lūkesčius ir viešą interesą. Valstybė privalo užtikrinti, kad draudikas galėtų išvengti savo sutartinių pareigų vykdymo tik esant reikšmingiems draudėjo atliktiems draudimo sutarties pažeidimams. Įstatymų leidėjas gali riboti draudiko laisvę taikyti poveikio priemonės prieš draudėją, priimdamas specialias draudimo santykius reguliuojančias teisės normas.

2.2.2. Draudimo sutarties šalių nelygumo įtaka draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimų vertinimui

Kitas svarbus draudimo sutarties bruožas yra nukrypimas nuo šalių lygiateisiškumo principo. Lietuvos teismų praktikoje draudikas yra laikomas stipresne draudimo sutarties šalimi. Tai grindžiama tuo, kad draudimo veikla yra draudiko profesinė veikla²⁶. Tai reiškia, kad draudikas turi didelę patirtį draudimo srityje ir specialias žinias. Draudikas gali pasinaudoti draudėjo žinių ir patirties stygiumi.

Ši problema ypač aktuali administruojant draudžiamuosius įvykius. Visi draudikai, įvykus draudžiamajam įvykiui, reikalauja draudėjo pateikti rašytinį prašymą žalos atlyginimui²⁷ ir kitus draudimo taisyklėse nurodytus dokumentus. Turto draudimo sutarčių atveju taip pat yra prašoma draudėją pateikti turto sunaikinimo ar sugadinimo aktą²⁸. Rašytinį prašymą žalos atlyginimui ir turto sunaikinimo ar sugadinimo aktą iš kitų draudikui pateikiamų dokumentų išskiria tai, kad juos pildo ir pasirašo draudėjas. Todėl nėra taikomos taisyklės, ginančios šalį prisijungimo būdu sudariusią sutartį. Pažymėtina, kad draudikas paprastai nedalyvauja pildant šiuos dokumentus.

Rašytinis prašymas žalos atlyginimui ir turto sunaikinimo ar sugadinimo aktas yra labai svarbūs dokumentai. Jų pateikimas yra draudimo išmokos mokėjimo sąlyga. Draudikas, vadovaudamasis šiais dokumentais, įvertina draudžiamąjį įvykių aplinkybes ir apskaičiuoja draudimo išmoką. Netinkamo šių dokumentų užpildymo pasekmė gali būti draudimo išmokos mažinimas arba draudiko atsisakymas išmokėti draudimo išmoką.

Rašytiniame prašyme žalos atlyginimui draudikas prašo draudėją nurodyti duomenis apie draudimo sutartį (poliso numerį, informaciją apie draudėją) ir laisva forma nurodyti

²⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 5 d. nutartis c.b. Vladimir Abramov v. UAB draudimo kompanija „Lindra“, Nr. 3K-3-250/2004, kat. 67.

²⁷ UAB DK „PZU Lietuva“. Kelionės finansinių nuostolių draudimo taisyklės Nr. 061 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pzu.lt/get_file.php?id=238>.

²⁸ UAB DK „PZU Lietuva“. Gyventojų turto draudimo taisyklės Nr.060 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pzuguaybe.lt/get_paslaugos_taisykles.php?id=10>. AB „Lietuvos draudimas“. Įmonių ir organizacijų turto draudimo taisyklės Nr. 028 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ld.lt/uploads/files/dir5/19_0.php>.

draudžiamą įvykio aplinkybes bei pasekmes²⁹. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 15 str. nurodo, kad nukentėjęs trečiasis asmuo pats ar per savo atstovą privalo pateikti pretenziją dėl padarytos žalos, eismo įvykio dalyvių pasirašytą deklaraciją ar kitą eismo įvykio dalyvių pasirašytą dokumentą apie įvykio aplinkybes, jei į eismo įvykio vietą nebuvo kviesta policija. Draudėjai dėl draudimo teisės neišmanymo nežino, kokias aplinkybes reikia nurodyti. Draudikai dažnai tam tikrų aplinkybių nenurodymą panaudoja prieš draudėją. Jie dažnai tam tikrų aplinkybių nenurodymą traktuoja, kaip jų nebuvimą. Pavyzdžiui, draudėjui ar apdraustajam nenurodžius, kad apdrausto turto tam tikros dalys nebuvo patikrintos ir jos galėjo būti sužalotos draudžiamą įvykio metu, draudikas gali laikyti, kad vėliau paaiškėjusi žala yra nesusijusi su draudžiamuoju įvykiu. Turto draudimo atveju turto sunaikinimo ar sugadinimo akte draudėjas turi nurodyti draudžiamą įvykio metu jo turtui padarytą žalą. Kiekviena draudimo bendrovė naudoja savo metodiką žalai įvertinti. Kai kurie turto pažeidimai būna paslėpti ir juos nustatyti gali tik ekspertai, arba jie paaiškėja atkuriant daiktą. Draudėjas neturi žinių, reikalingų kvalifikuotai įvertinti jo turtui padarytą žalą. Draudėjas gali nežinoti, kokia informacija yra svarbi draudžiamą įvykio administravimui. Jis gali neturėti žinių, reikalingų ją kvalifikuotai pateikti. Draudikas turi galimybę pasinaudoti draudėjo ribotu draudimo teisės išmanymu.

Draudimo įstatymo 82 str. 2 d. įtvirtina draudiko pareigą tirti draudžiamą įvykį. Pats tyrėjas, t.y. draudikas, geriausiai žino, kokių duomenų jam reikia sėkmingai iširti draudžiamą įvykį. Draudikas turi draudžiamųjų įvykių tyrimo patirtį. Tai jam leidžia geriau įvertinti draudžiamą įvykio aplinkybes, jas tinkamai užfiksuoti. *Uberrima fides* doktrina įpareigoja draudimo sutarties šalis bendradarbiauti palaikant draudimo sutartinius teisinius santykius³⁰. Draudikas privalo kooperuotis su draudėju ir jam nurodyti, kokia informacija yra reikalinga draudžiamą įvykio administravimui, suteikti pagalbą pildant dokumentus, kurie reikalauja specialių teisinių ar techninių žinių.

---

²⁹ UAB "If draudimas" *Turto žalos pranešimo forma* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.if.lt/web/lt/private.nsf/noframes/977A9E6FF8F39D79C125712B004729B2>>. UAB "If draudimas" *Kasko žalos pranešimo forma* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.if.lt/web/lt/private.nsf/noframes/0948127820E891D3C12571B80048E08E>>. UADB „Industrijos garantas“ *Pranešimas apie įvykį* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.igarantas.lt/info/IG_Draudejo\(KASKO\).pdf](http://www.igarantas.lt/info/IG_Draudejo(KASKO).pdf)>. UADB „Seesam Lietuva“ *Pranešimas apie įvykį* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.seesam.lt/_repository/File/Lithuanian/Pranesimu%20apie%20zala%20formos/Pranesimas%20apie%20ivyki_CASCO.doc>. UADB „Seesam Lietuva“ *Pareiškinys dėl įvykio* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.seesam.lt/_repository/File/Lithuanian/Pranesimu%20formos/Pareiskimas%20del%20ivykio_T ravel%20Medex.doc>.

³⁰ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 31.

Draudiko bendradarbiavimas yra labai svarbus tinkamam draudėjo pareigos pateikti draudikui visus turimus dokumentus ir informaciją apie draudžiamąjį įvykio aplinkybes ir pasekmes (Draudimo įstatymo 82 str. 1 d.) tinkamam vykdymui. Civilinio kodekso 6.62 str. 3 d. nurodo, kad vienai dvišalės sutarties šaliai negalint įvykdyti savo prievolių dėl kitos šalies kaltės, pastaroji privalo įvykdyti savo prievolės ir atlyginti pirmosios šalies turėtus nuostolius. Civilinio kodekso 6.64 str. 1 d. 1 p. įtvirtinta, kad kreditorius laikomas pažeidusiu prievolę, jei skolininkas negali įvykdyti savo prievolės dėl nepakankamo kreditoriaus bendradarbiavimo. Draudiko pagalba draudėjui pildant rašytinį prašymą žalos atlyginimui ir turto sunaikinimo ar sugadinimo aktą yra būtina. Dėl draudiko nepakankamo bendradarbiavimo draudėjas gali neteisingai užpildyti dokumentus, t.y. netinkamai įvykdyti Draudimo įstatymo 82 str. 1 d. numatytą pareigą. Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.62 str. 3 d. ir 6.64 str. 1 d. 1 p. draudėjas neturėtų patirti jokių neigiamų pasekmių dėl netinkamos savo pareigos įvykdymo, nes jis negalėjo tinkamai įvykdyti savo pareigos dėl draudiko (prievolės pateikti dokumentus kreditoriaus) kaltės.

Kitas atvejis, kai draudikas ar apdraustasis panaudoja draudėjo nurodytą informaciją prieš jį patį. Pavyzdžiui, pagal civilinės atsakomybės sutartį nukentėjusiojo asmens pretenzijos bet koks pripažinimas gali būti priežastimi atsisakyti mokėti draudimo išmoką³¹. Draudėjas, neturėdamas specialių teisinių žinių, gali nesuvokti savo paaiškinimų ir teiginių teisinės reikšmės draudimo apsaugos apimčiai ir galiojimui. Draudikas tuo pasinaudoja ir interpretuoja draudėjo paaiškinimus sau naudingu būdu. Draudėjas privalo labai atsargiai, konkrečiai ir aiškiai nurodyti jam žinomas draudžiamąjį įvykio aplinkybes.

Draudikai gali vadovautis neteisingai užpildytais ir jiems naudingais draudėjo paaiškinimais, laikyti juos išsamia informacija apie draudžiamąjį įvykį ir jo aplinkybes³². Dėl nepilnai užpildytų dokumentų draudikas gali nepripažinti tam tikros žalos draudimo objektui ir apskaičiuoti mažesnę draudimo išmoką, nei ji būtų buvusi teisingai užpildžius rašytinį prašymą žalos atlyginimui ir turto sunaikinimo ar sugadinimo aktą.

---

³¹ UAB „If draudimas“. Bendrosios civilinės atsakomybės taisyklės Nr. 010 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.if.lt/web/lt/private.nsf/noframes/9DE1A0033C83D7F0C12571B5002CC079>>.

³² „Neapdairiems klientams - draudikų pinklės“. „Draudimas info“ draudimo informacinis portalas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.draudimas.info/?mod=view_news_item&news_item_id=2092&parent_id=1&id=52>.

„Gaisras sudegino draudikų kuriamą saugumo jausmą“. City24.lt [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.city24.lt/client/city24client;jsessionid=F805179AC604E2864A00B4AED6F71FBF?rnd=814648&pageId=15&objId=NewsObject&stateId=NewsByCat&eventId=NewsArticleEvent&articleId=46633&r andId=0.403897672704958>>. „Draudimo pinklės: kaip iš jų išvažiuoti nepatyrus nuostolių“. „Vakarų ekspresas“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ve.lt/?rub=1078736485&data=2004-07-26&id=1090770549>>.

Susidaro išskirtinė situacija. Draudikui yra naudingas netinkamas draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį vykdymas. Pasinaudodamas draudėjo ribotomis draudimo teisės žiniomis, draudikas draudžiamąjį įvykio administravimo eigoje gali suklaidinti draudėją arba nesuteikti jam reikiamos informacijos. Tokiu būdu draudėjas netinkamai užpildo su draudžiamąjį įvykio administravimu susijusius dokumentus ir tai sudaro draudikui sąlygas išmokėti mažesnę draudimo išmoką, nei realiai priklauso draudėjui.

Toks draudiko elgesys turi būti pripažintas piktnaudžiavimu. Draudikas nevykdo savo pareigos visapusiškai bendradarbiauti su draudėju, ir dėl to jis negali tinkamai įvykdyti savo pareigų. Civilinio kodekso 6.62 str. 3 d. ir 6.64 str. 1 d. 1 p. prasme draudikas turi būti laikomas atsakingu už draudėjo netinkamą pareigos įvykdymą. Praktikoje gali kilti problemų draudėjui įrodyti, kad draudikas nebendradarbiavo ar jį suklaidino.

Įstatymų leidėjas ir draudimo priežiūros institucija turėtų imtis ryžtingų veiksmų apsaugoti draudėją draudžiamąjį įvykio administravimo procese. Įstatymų leidėjas galėtų įpareigoti draudiką parengti rašytinio prašymo žalos atlyginimui su konkrečiais, esminiais klausimais formą. Tokiu būdu draudėjas žinotų, kokią informaciją reikia nurodyti. Surašant turto sunaikinimo ar sugadinimo aktą, galėtų privalomai dalyvauti draudiko atstovas. Jis paaiškintų draudėjui, kaip ir kokias draudžiamąjį įvykio pasekmes įrašyti akte. Draudimo priežiūros komisija galėtų pateikti savo poziciją, kurioje būtų nurodyta, kokia informacija turi pateikti draudėjas rašytiniame prašyme žalos atlyginimui, išaiškinti sunaikinimo ar sugadinimo akto pildymo pagrindines taisykles ir patarimus apie dažnai pasitaikančias paslėptas žalas. Tokie valstybės institucijų veiksmai didintų draudėjų sąmoningumą draudimo srityje. Sudarytų jiems sąlygas tinkamai vykdyti savo pareigas ir atitinkamai reikalauti tinkamo įvykdymo iš draudiko.

Valstybės institucijos draudėjo žinių stokos problemą bando spręsti nustatydamas draudikui papildomus įpareigojimus. Draudimo įstatymo 82 str. 8 d. nurodo, kad atsisakydamas mokėti draudimo išmoką ar ją sumažindamas, draudikas privalo pateikti draudėjui, naudos gavėjui ar nukentėjusiam trečiajam asmeniui išsamų ir motyvuotą paaiškinimą apie tokio sprendimo priežastis. Tai sudaro galimybę draudėjui geriau suprasti jo padaryto pažeidimo esmę, jo įtaką draudžiamajam įvykiui ir už tai taikomos sankcijos pagrįstumą. Jei draudimo išmoka nėra išmokėta per 30 dienų nuo pranešimo apie draudžiamąjį įvykį, draudikas privalo raštu išsamiai informuoti draudėją (naudos gavėją) apie draudžiamąjį įvykio tyrimo eigą. Draudimo priežiūros komisija savo 2005

m. lapkričio 22 d. pozicijoje³³ išaiškino, kad draudikas tokiu atveju turėtų nurodyti dėl kokių priežasčių draudikas nepriėmė sprendimo dėl draudimo išmokos ir jos neišmokėjo, kokie įvykio administravimo veiksmai yra atlikti, kokią informaciją, reikšmingą nustatant draudiminio įvykio faktą, aplinkybes ir pasekmes bei draudimo išmokos dydį, ketinama iširti, kokius draudžiamąjį įvykio administravimo veiksmus planuojama atlikti. Susipažinęs su draudiko pateiktais duomenimis, draudėjas gali vertinti, ar draudikas be jokio teisinio pagrindo vengia išmokėti draudimo išmoką.

Draudiko pareigos išsamiai motyvuoti taikomų sankcijų pagrįstumą įtvirtinimas įstatyme yra labai svarbus. Jis riboja draudiko galimybes piktnaudžiauti draudėjo ribotu draudimo teisės išmanymu. Draudėjas gali kontroliuoti draudiko pareigų vykdymą. Iš kitos pusės, toks valstybės kišimasis tik iš dalies išsprendžia draudiko piktnaudžiavimo draudžiamąjį įvykio procese problemą, nes draudikas nėra įpareigojamas padėti draudėjui užpildyti draudimo išmokai gauti reikalingus dokumentus. Neteisingai užpildyti dokumentai gali sudaryti galimybę pateikti draudžiamąjį įvykį kaip nedraudžiamąjį įvykį arba apskaičiuoti mažesnę draudžiamąjį įvykio žalą nei ji yra iš tikrųjų.

Draudėjas laikomas silpnesne šalimi, nes draudimo sutartis yra sudaroma prisijungimo būdu, šios sutarties sąlygos yra standartinės, t.y. vienašališkai nustatytos draudiko³⁴. Skirtingai nuo tradicinių sutarčių, draudimo sutartis susideda iš trijų dokumentų: draudimo taisyklių, draudėjo rašytinio prašymo sudaryti draudimo sutartį ir draudiko išduoto draudimo liudijimo (poliso). Draudimo sutarties sąlygų išdėstymas trijose atskiruose dokumentuose apsunkina draudimo sutarties analizavimą. Standartinės draudimo sutarties sąlygos būna įtvirtintos draudimo taisyklėse. Draudimo taisyklės būna teisiškai sudėtingos ir sunkiai suprantamos ribotą teisinį išsilavinimą turinčiam draudėjui. Anglijos teismai laikosi nuomonės, kad paprasti žmonės (draudėjai) yra nepajėgūs suprasti ir įvertinti draudimo sutarties bendrųjų sąlygų³⁵. Tai reiškia, kad vertinant draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimą, reikia aiškintis, ar draudėjas galėjo ir turėjo suprasti draudimo sutarties bendrąsias sąlygas. Sankcijų taikymas draudėjui už pareigų, kurių jis nesuvokė, prieštarauja teisingumo principui (Civilinio kodekso 1.5 str.).

Civilinio kodekso 6.185 str. 2 d. nustato, kad standartinės sąlygos yra privalomos kitai šaliai tik tuo atveju, jeigu jai buvo sudaryta tinkama galimybė susipažinti su tomis

³³ Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2005 m. lapkričio 22 d. pozicija „Dėl išsamaus informavimo apie draudžiamąjį įvykio tyrimo eigą“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dpk.lt/files/pozicija%20del%20issamaus%20informavimo.doc>>.

³⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 3 d. nutartis c.b. UAB “Pozicija” v. AB “Lietuvos draudimas”, Nr.3K-3-486/2000, kat. 43. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 22 d. nutartis c.b. S.Lisovskis v. AB “Lietuvos draudimas”, Nr. 3K-3-581/2000, kat. 43. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 24 d. nutartis c.b. Nerijus Pocius v. UAB “Ergo Lietuva”, Nr. 3K-3-911/2002, kat. 67.

³⁵ Dobbyn J. F.. *Insurance Law in a Shell*. West Publishing Company, St. Paul, 1991, p. 188.

sąlygomis. Draudikas galės pasinaudoti draudimo taisyklėse įtvirtintomis standartinėmis sąlygomis draudėjui pažeidus draudimo sutartį, jei jis tinkamai supažindino draudėją su standartinėmis sąlygomis. Lietuvos Aukščiausias Teismas išaiškino, koks supažindinimas su standartinėmis sutarties sąlygomis yra tinkamas, civilinėje byloje I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“³⁶: „*sudarant sutartį prisijungimo būdu standartinės sutarties sąlygos yra privalomos kitai šaliai tik tuo atveju, jeigu standartines sutarties sąlygas parengusi šalis tinkamai jas atskleidė, t. y. sudarė protingą galimybę kitai šaliai susipažinti su standartinėmis sutarties sąlygomis. Kad kitai šaliai buvo suteikta galimybė susipažinti su standartinėmis sutarties sąlygomis, gali būti pripažįstama tik tada, jeigu jos visos yra įtrauktos į rašytinės sutarties tekstą arba pateiktos kaip sutarties priedas atskirame dokumente, atsiųstos kitai šaliai iki sutarties pasirašymo arba pateiktos susipažinti sutarties pasirašymo metu. Aplinkybę, kad kita šalis buvo tinkamai supažindinta su standartinėmis sutarties sąlygomis, privalo įrodyti standartines sąlygas parengusi šalis.*“ Civilinio kodekso 6.989 straipsnio 1 dalis nustato, kad draudimo sutarties forma turi būti rašytinė, todėl visos sutarties sąlygos turi būti įtrauktos į rašytinės sutarties tekstą arba į jos priedą³⁷. Iš esmės tai reiškia, kad draudikas privalo įteikti draudėjui draudimo taisyklių kopiją. Draudimo įstatymo 77 str. 2 d. numatytas viešas draudimo taisyklių paskelbimas draudiko interneto puslapyje negali būti laikomas tinkamu draudėjo supažindinimu su standartinėmis draudimo sutarties sąlygomis.

Draudikas kaip stipresnė draudimo sutarties šalis, draudimo srities profesionalas privalo padėti draudėjui ir išaiškinti jo teises ir pareigas. Civilinio kodekso 6.193 str. 4 d. nurodo, kad abejojant dėl sutarties sąlygų turinio, jos turi būti aiškinamos tas sąlygas priėmusios šalies naudai. Aiškus ir detalus jo pareigų pagal draudimo sutartį išaiškinimas draudėjui panaikina teisę gintis nuo draudiko reikalavimų remiantis Civilinio kodekso 6.193 str. 4 d., nes jis buvo tinkamai supažindintas su draudimo sutarties turiniu.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformulavo draudimo sutarčių, sudarytų pagal draudimo standartines sąlygas, aiškinimo principus byloje Olga Dubnikova v. AB „Lietuvos draudimas“³⁸. Teismas išaiškino, jog „*tai, kad draudikas, būdamas stipresniaja sutarties šalimi ir oferentu sudarant sutartį, vienašališkai pasiūlo savo sąlygas kontrahentui (draudėjui), jokių būdu nereiškia, kad draudikas sutarties vykdymo metu galėtų išaiškinti sutarties sąlygas tokia linkme, jog būtų pakeisti draudiko išankstiniai,*

³⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis c. b. I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“, Nr. 3K-3-516/2006, kat. 73.2.5.5.

³⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 5 d. nutartis c.b. Vladimir Abramov v. UAB draudimo kompanija „Lindra“, Nr. 3K-3-250/2004, kat. 67.

³⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 1 d. nutartis c. b. Olga Dubnikova v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-1150/2003, kat. 21.2.2.9; 37.6; 37.7; 67.

sutartyje numatyti įsipareigojimai. Priešingai, CK 6.193 str. 4 d. numato taisyklę, kad visais atvejais sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai ir sutartį prisijungimo būdu sudariusios šalies naudai. Ši taisyklė susijusi su silpnesniosios šalies sutartiniuose santykiuose gynimo principu, reiškiančiu, kad, šalims esant nelygiavertėmis viena kitai, tokių sutarties šalių lygiateisiškumu grindžiamas kiekvienos iš šalių interesų gynimas kompensuojamas kitais būdais – teismo aktyvesniu vaidmeniu procese išaiškinant šalių teises ir pan., nepaisant dominuojančios šalies buvimo, šalių interesų pusiausvyros užtikrinimu, griežtesnės sutartinės atsakomybės stipresniajai šaliai taikymu, atsižvelgus į didesnius reikalavimus, keliamus stipresniosios šalies profesinei veiklai ir kt.“. Dėl šios priežasties draudėjo teisės ir interesai turi būti ginami prioritetiškai, siekiant apsaugoti jį nuo galimų nesąžiningų draudimo sutarties standartinių sąlygų ir tokiu būdu užtikrinant nelygiaverčių sutarties šalių interesų pusiausvyrą.

Pažymėtina, kad Lietuvos teismai, vadovaudamiesi Lietuvos Aukščiausio Teismo išaiškinimais, gindami draudėją, neįvertina draudiko teisių ir teisėtų interesų. Atsiranda rizika, kad draudimo sutartis bus aiškinama plečiamai ir, draudiko manymu, nedraudžiami įvykiai bus pripažinti draudžiamais³⁹. Tai sudaro draudėjui sąlygas piktnaudžiauti jam palankiu draudimo sutarties nuostatų aiškinimu. Tai skatina draudėjus, kuriems taikomos sankcijos už draudimo sutarties pažeidimus, pradėti nepagrįstus teisminius procesus prieš draudiką, tikintis prisiteisti draudimo išmokas.

Kai draudėjas yra privatus asmuo, sudarantis draudimo sutartį tenkinti savo, savo šeimos ir namų ūkio poreikius, nesusijusius su verslu ar profesija, draudimo sutartis yra laikoma vartojimo sutartimi. Tai reiškia, kad tokiais atvejais draudimo sutarčiai bus taikomi Civilinio kodekso 6.188 str. nurodyti vartojimo sutarties sąlygų sąžiningumo kriterijai. Pagal Civilinio kodekso 6.193 str. 4 d. visais atvejais draudimo sutarties sąlygos bus aiškinamos draudėjo kaip vartotojo naudai. Santykiams tarp draudiko ir draudėjo bus taikomos Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo normos.

Specialios, vartotojus ginančios teisės normos įpareigoja draudiką santykiuose su draudėju, kai jis yra vartotojas, laikytis sąžiningos verslo praktikos. Draudikas privalo labai atvirai ir aiškiai išdėstyti draudimo sutarties sąlygas draudėjui, pasirūpinti, kad draudėjas tinkamai susipažintų su draudimo taisyklėmis, išaiškinti draudėjui jo teises santykiuose su draudiku.

Analizuojant draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimus visada turi būti atsižvelgiama į tai, kad draudėjas yra silpnesnė draudimo sutarties šalis, ir į fiduciarinį draudimo sutarties pobūdį. Yra būtina patikrinti, ar draudikas tinkamai vykdė

---

³⁹ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 151-152.

bendradarbiavimo pareigą ir padėjo draudėjui vykdyti savo sutartines pareigas, ar tinkamai supažindino draudėją su standartinėmis draudimo sutarties sąlygomis. Draudėjo padarytas draudimo sutarties pažeidimas dėl nepakankamo draudiko bendradarbiavimo neturėtų sukelti jam jokių neigiamų padarinių. Draudikas laikomas stipresne draudimo sutarties šalimi, todėl teismai laikosi pozicijos, kad draudikui tenka pareiga įrodyti, jog jis įvykdė savo pareigas tinkamai.

2.3. Specialių draudimo teisės numatytų gynybos būdų panaudojimas prieš draudėją

Bendri pažeistų teisių gynybos būdai yra sukurti, kad būtų taikomi sutartiniuose santykiuose, kai šalių sąžiningumas ir maksimalus rūpestingumas nėra esminiai sutartinių santykių elementai. Draudikui yra sudėtinga arba neįmanoma protingomis sąnaudomis prižiūrėti, kaip draudėjas vykdo savo pareigas iki draudžiamojo įvykio. Tai lemia ribotas draudiko galimybes pasinaudoti bendrais pažeistų teisių gynybos būdais, draudėjui nevykdant savo pareigų, vykdytinų iki draudžiamojo įvykio.

Iš kitos pusės, bendri pažeistų teisių gynybos būdai nepakankamai gina draudėją kaip silpnesnę draudimo sutarties pusę ir sudaro galimybę draudikui tuo piktnaudžiauti. Draudėjas turi ribotą informaciją apie draudimo teisę. Jis yra nepajėgus savarankiškai įvertinti draudimo sutarties sąlygų, be draudiko pagalbos kvalifikuotai parengti draudžiamojo įvykio administravimui reikalingus dokumentus. Draudikas, pasinaudodamas bendrais pažeistų teisių gynybos būdais, tam tikrais atvejais galėtų pritaikyti poveikio priemones už draudėjo padarytus pažeidimus ir nepagrįstai atsisakyti vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus.

Teisiniai santykiai tarp draudiko ir draudėjo turi būti reguliuojami specialių teisės normų, pritaikytų prie draudimo sutarčių teisės specifikos. Specialios teisės normos užtikrintų draudimo sutarties šalių interesų apsaugą ir užkirstų kelią draudiko piktnaudžiavimui.

Pažymėtina, kad ne visi autoriai sutinka su būtinybe detaliai reguliuoti draudimo teisinius santykius. Profesorius Scott E. Harrington mano, kad santykius tarp draudimo rinkos dalyvių reikia reguliuoti minimaliai⁴⁰. Jis remiasi klasikine ekonomikos mokykla ir teigia, kad pati draudimo rinka ir konkurencija tarp draudikų gali sukurti optimalų teisinį reguliavimą. Draudikai konkuruoja tarpusavyje mažindami draudimo įmokų tarifus,

---

⁴⁰ HARRINGTON S. E.. *Insurance Deregulation and the Public Interest*. AEI – Brookings Joint Center for Regulatory Studies, 2000 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://aei-brookings.org/admin/authorpdfs/redirect-safely.php?fname=../pdffiles/harrington.pdf>>, p. 15-19.

siūlydami palankesnes draudimo sąlygas ir papildomas paslaugas. Draudikui nevykdant savo pareigų ar piktnaudžiaujant savo teisėmis, draudėjai greitai atsisakytų jo paslaugų ir pradėtų naudoti kito draudiko siūlomas paslaugas. Tai užtikrintų spartų draudimo rinkos vystymąsi ir greitą draudikų prisitaikymą prie pasikeitusių rinkos sąlygų.

Tokia pozicija yra kritikuotina. Draudimo rinkos efektyviai savireguliacijai per draudikų konkurenciją kelią užkerta du veiksniai: informacijos stoka apie draudimo rinką iš draudėjo pusės ir draudikų rinkos galia⁴¹. Draudėjui yra sunku suprasti sudėtingas draudimo sutarties sąlygas, įvertinti skirtumus tarp įvairių draudikų siūlomų draudimo sąlygų. Draudiko pareiga mokėti draudimo išmoką atsiranda įvykus draudžiamajam įvykiui, t.y. vėliau nei sudaroma draudimo sutartis. Draudėjas negali tiksliai žinoti draudiko patikimumo. Todėl draudėjui gali būti sudėtinga išsirinkti objektyviai geriausią pasiūlymą rinkoje. Keliems draudikams kontroliuojant didžiąją draudimo rinkos dalį arba draudikams pradėjus derinti savo veiksmus iškyla rinkos galios problema. Tokioje situacijoje draudėjas gali neturėti tinkamo pakaitalo rinkos galią turinčių draudikų produktui. Draudikas įgyja galią nustatyti draudimo sutarties sąlygas vienašališkai, nes draudėjas vis tiek bus priverstas pirkti jo produktą.

Manoma, kad draudiko pranašumo sutartiniuose santykiuose problema gali būti išspręsta per nepriklausomus draudimo tarpininkus (draudimo brokerius). Draudimo brokeriai yra profesionalūs draudimo rinkos dalyviai, turintys specialių žinių. Lietuvoje pagal Draudimo įstatymo 151 str. 1 d., asmenys, norintys tapti draudimo brokeriais, privalo išlaikyti kvalifikacinius egzaminus. Draudimo tarpininkai, pasinaudodami savo žiniomis, gali padėti potencialiam draudėjui susirasti geriausią pasiūlymą rinkoje, išaiškinti draudimo sutarties sąlygas ir draudimo sutarties apimtį⁴². Tokiu būdu draudėjo informacijos stokos problema yra išsprendžiama. Įstatymai įpareigoja draudimo brokerius atliekant savo pareigas atstovauti draudėjų, naudos gavėjų ir apdraustųjų interesus (Draudimo įstatymo 149 str. 2 d., Draudimo brokerių profesinės etikos kodekso⁴³ 4.9 p.), todėl draudėjai turėtų būti apsaugoti nuo draudiko piktnaudžiavimo.

Pažymėtina, kad draudimo tarpininkai paprastai gauna atlyginimą už suteiktas paslaugas iš draudikų komiso forma. Tai reiškia, kad draudimo tarpininkai yra

---

⁴¹ SKIPPER H. D., Jr., KLEIN R.W.. *Insurance Regulation in the Public Interest: The Path Towards Solvent, Competitive Markets* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://rmictr.gsu.edu/Papers/Competitive_Markets.pdf>, 12-14.

⁴² „Draudimo tarpininkų vaidmuo“. „Draudimas info“ draudimo informacinis portalas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.] Prieiga per internetą:

<http://www.draudimas.info/index.php?id=169&parent_id=166&lang=lt&mod=view_page_item&page_id=96>.

⁴³ Draudimo brokerių profesinės etikos kodeksas patvirtintas Draudimo brokerių rūmų Visuotinio susirinkimo 2005-05-13 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dbr.lt.tuja.serveriai.lt/upfiles/File/DBR%20etikos%20kodeksas%20050513.pdf>>, p. 4.

ekonomiškai priklausomi nuo draudikų. Jie yra suinteresuoti teikti to draudiko paslaugas, kuris pasiūlo didesnę komisinę atlyginimą. Kelioms draudimo bendrovėms dominuojant draudimo rinkoje, draudimo tarpininkai gali būti priversti vykdyti jų nurodymus dėl ekonominio spaudimo. Draudimo tarpininkai, siekdami apsaugoti savo ekonominius interesus, gali suteikti draudėjui neteisingą informaciją ir ją suklaidinti. Vadinasi, nepriklausomi draudimo tarpininkai draudėjo informacijos stokos problemą gali išspręsti tik iš dalies, nes jie gali būti suinteresuoti propaguoti tam tikro draudiko siūlomas paslaugas.

Harrold D. Skipper, Jr. ir Robert W. Klein nurodo, kad draudimo rinkos reguliavimas turi būti nukreiptas draudimo rinkos netobulumo veiksniams eliminuoti⁴⁴. Jie nurodo tris esmines pagrįsto valstybės kišimosi į draudiko ir draudėjo santykius sąlygas. Pirma, egzistuoja ar potencialiai gali atsirasti rinkos netobulumas. Antra, rinkos netobulumas gali sukelti reikšmingą žalą vartotojams arba viešam interesui. Trečia, valstybės įsikišimas gali sumažinti rinkos netobulumo žalą. Šis testas užtikrina minimalų ir reikalingą valstybės kišimąsi į draudimo teisinius santykius. Pažymėtina, kad pagal Harrold D. Skipper, Jr. ir Robert W. Klein draudimo santykių reguliavimas gali būti pagrįstas tik tuo atveju, jei jis išsprendžia konkrečias problemas.

Draudimo teisinius santykius reguliuojančios specialios teisės normos turėtų varžyti draudiką ir draudėją tiek, kiek tai yra būtina draudimo rinkos stabilumui ir sąžiningai konkurencijai užtikrinti. Aiškinant specialias draudimo teisės normas reikia vengti plečiamojo aiškinimo, nes plečiamai aiškinant draudimo teisės normas jų taikymo sfera gali išsiplėsti, ir jos pradės reguliuoti santykius, kuriems reguliavimas nėra būtinas.

Lietuvoje draudimo santykius reguliuojančios teisės normos yra išdėstytos Civilinio kodekso šeštos knygos IV dalies LIII skyriuje ir Draudimo įstatymo V skyriuje. Taip pat teisės normos, reglamentuojančios teisinius privalomojo draudimo santykius: Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas, atskirų rūšių ūkinę komercinę veiklą reglamentuojantys įstatymai, kurie numato šią ūkinę veiklą vykdančio subjekto pareigą apsidrausti privalomuoju draudimu, įstatymo įgyvendinamieji aktai, numatantys privalomojo draudimo sutarčių sąlygas⁴⁵.

Draudimo sutarties savybės lemia specifines draudėjo pareigas sutartiniuose santykiuose. Jis privalo pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą (Civilinio kodekso 6.1010 str.), pranešti apie draudžiamąjį įvykį (Civilinio kodekso 6.1012 str.), mokėti

---

⁴⁴ SKIPPER H. D., Jr., KLEIN R.W.. *Insurance Regulation in the Public Interest: The Path Towards Solvent, Competitive Markets* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://rmictr.gsu.edu/Papers/Competitive_Markets.pdf>, p. 14-15.

⁴⁵ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 40.

draudimo įmokas (Civilinio kodekso 6.1004 str.), imtis priemonių atsiradusiai žalai sumažinti (Civilinio kodekso 6.1013 str.), pateikti dokumentus ir informaciją apie draudžiamąjį įvykio aplinkybes ir padarinius (Draudimo įstatymo 82 str. 1 d.), laikytis sutartyje numatytų atsargumo priemonių ir vykdyti kitas draudimo sutartyje nustatytas pareigas.

Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimų griežčiausias teisinis pasekmės įstatymų leidėjas sieja su konkrečių, svarbiausių draudėjo pareigų neįvykdymu. Draudimo įstatymo 80 str. 1 d. nurodo, kad už periodinės draudimo įmokos (premijos) nesumokėjimą draudikas šiame straipsnyje nurodyta tvarka gali sustabdyti draudimo apsaugą. Pagal Civilinio kodekso 6.1010 str. 3 d. draudėjui nepranešus draudikui apie draudimo rizikos padidėjimą draudikas gali nutraukti sutartį ir reikalauti atlyginti nuostolius. Draudėjui neįvykdžius pareigos pranešti apie draudžiamąjį įvykį, draudikas turi teisę atsisakyti išmokėti draudimo išmoką arba ją sumažinti (Civilinio kodekso 6.1012 str. 2 d.). Civilinio kodekso 6.1013 str. 3 d. nurodo, kad draudikas atleidžiamas nuo žalos atlyginimo, jei žala atsirado dėl to, kad draudėjas sąmoningai nesiėmė protingų priemonių šiai žalai sumažinti. Pagal Civilinio kodekso 6.1014 str. 1 d. draudikas atleidžiamas nuo pareigos mokėti draudimo išmoką, jei draudžiamasis įvykis įvyko dėl draudėjo tyčinių veiksmų.

Įstatymų leidėjas, nurodydamas konkrečius griežčiausių draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo teisinių pasekmių taikymo atvejus gina draudėją kaip silpnesnę sutarties šalį. Tai užtikrina, kad griežtos sankcijos prieš draudėją nebūtų panaudotos už mažareikšmių draudimo sutarties pažeidimų padarymą. Todėl šios teisės normos, įtvirtinančios konkrečias draudimo sutarties sąlygų pažeidimo teisinis pasekmes, laikytinos imperatyviomis. Draudikas standartinėse draudimo sąlygose negali jų pakeisti.

Pažymėtina, kad nei Civilinis kodeksas, nei Draudimo įstatymas nenumato teisinių pasekmių už atsargumo priemonių nesilaikymą. Ši teisė paliekama draudikui. Draudikas gali iš anksto numatyti atsargumo priemonių nesilaikymo teisinis pasekmes draudimo taisyklėse. Pavyzdžiui, nurodyti, kad tam tikrų atsargumo priemonių nesilaikymas yra esminis draudimo sutarties pažeidimas, suteikiantis teisę draudikui vienašališkai nutraukti draudimo sutartį⁴⁶. Civilinio kodekso 6.217 str. 5 d. nurodo, kad sutartis vienašališkai gali būti nutraukta joje nurodytais atvejais. Draudikas yra stipresnė draudimo sutarties šalis, todėl jis gali piktnaudžiauti Civilinio kodekso 6.217 str. 5 d..

---

⁴⁶ UAB „If draudimas“. Įmonių ir organizacijų turto draudimo taisyklės Nr. 004 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.if.lt/web/lt/corporate.nsf/0/6A673F891ABBE843C1257306002E7524/\\$file/IT%20nuo%2020060101.pdf](http://www.if.lt/web/lt/corporate.nsf/0/6A673F891ABBE843C1257306002E7524/$file/IT%20nuo%2020060101.pdf)>.

Vienašalio draudimo sutarties nutraukimo teisinės pasekmės savo griežtumu prilygsta draudimo apsaugos sustabdymui ir draudiko atsisakymui išmokėti draudimo išmoką. Visais šiais atvejais draudėjas netenka teisės į žalos kompensavimą. Teisėtų lūkesčių, protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principai (Civilinio kodekso 1.5 str.) reikalauja, kad tokia sankcija būtų taikoma tik už esminius draudimo sutarties pažeidimus. Draudėjas privalo nustatyti sankcijas už atsargumo priemonių nesilaikymą atitinkančias draudėjo padaryto draudimo sutarties pažeidimo sunkumą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“⁴⁷ išaiškino, kad „*teisė sumažinti draudimo išmoką arba atsisakyti ją išmokėti yra sankcija už draudimo sutarties sąlygų pažeidimą, vertintina kaip teisė vienašališkai atsisakyti vykdyti prievolę.*“ Draudimo sutartiniuose santykiuose Civilinio kodekso 6.217 str. turi būti taikomas kartu su normomis reguliuojančiomis draudimo išmokos mažinimą arba atsisakymą jas išmokėti, t.y. Draudimo įstatymo 82 str. 7 d..

Sankcijos turi būti proporcingos padarytam pažeidimui. Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. įtvirtina kriterijus, į kuriuos privalo atsižvelgti draudikas atsisakydamas mokėti draudimo išmoką arba ją mažindamas (plačiau nagrinėjama 2.6 dalyje). Šie kriterijai gali būti naudojami vertinti draudėjo atsargumo priemonių nesilaikymo galimus neigiamus padarinius ir konkrečios sankcijos už atsargumo priemonių nesilaikymą pagrįstumą.

Jeigu konkrečių atsargumo priemonių nesilaikymas negali būti laikomas esminiu draudimo sutarties pažeidimu, draudiko reakcija priklausys nuo to, ar buvo draudžiamasis įvykis. Po draudžiamąjo įvykio draudikas gali mažinti draudimo išmoką⁴⁸. Mažindamas draudimo išmoką draudikas privalės laikytis Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. nurodytų draudėjo pažeidimo vertinimo kriterijų ir Lietuvos Aukščiausio Teismo išaiškinimo civilinėje byloje UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“⁴⁹. Draudžiamajam įvykiui dar neįvykus, draudikas negali mažinti draudimo išmokos. Tokiu atveju draudikas gali nutraukti draudimo sutartį laikydamasis Civilinio kodekso 6.218 str. reikalavimų. Išankstinis pranešimas apie draudimo sutarties nutraukimą sudarys galimybę draudėjui sudaryti naują draudimo sutartį su kita draudimo bendrove, arba pasirinkti kitą žalos atsiradimo rizikos valdymo būdą.

Draudimo įstatymo 82 str. 1 d. įtvirtina draudėjo pareigą pateikti draudikui visus turimus dokumentus ir informaciją apie draudžiamąjo įvykio aplinkybes ir pasekmes, būtinus nustatant draudimo išmokos dydį. Įstatymas nenurodo, konkrečių teisinių

---

⁴⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c.b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004, kat. 67, 31.4.

⁴⁸ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 123.

⁴⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c.b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004, kat. 67, 31.4.

pasekmių, atsirandančių už šios prievolės neįvykdymą. Sistemiškai analizuojant Draudimo įstatymo 82 str., 82 str. 2 d. išaiškėja, kad draudikas yra įpareigotas aktyviai tirti draudžiamą įvykio aplinkybes ir pasekmes. Draudimo įstatymo 82 str. 3 d. griežtai draudžia draudikui išmokėti draudimo išmoką neįsitikinus draudžiamą įvykio buvimu. Draudikui yra reikalingi draudėjo turimi dokumentai ir informacija tinkamai iširti draudžiamą įvykio aplinkybes, todėl draudėjui nevykdant savo pareigos, draudikas negali išmokėti draudimo išmokos. Draudėjui pažeidus pareigą pateikti draudikui dokumentus ir informaciją, reikalingą draudžiamą įvykio administravimui, draudikas sustabdo savo prievolės mokėti draudimo išmoką vykdymą.

Tesės normų, reguliuojančių draudimo sutartinius teisinius santykius, specialus pobūdis reiškia, kad joms turi būti teikiama pirmenybė prieš bendrąsias civilinės teisės normas. Draudėjui pažeidus draudimo sutarties sąlygas, draudikas privalo pritaikyti specialius, draudimo teisėje nurodytus, gynybos būdus. Tai grindžiama tuo, kad teisės aktuose įtvirtintos specialios sankcijos geriau atspindi draudėjo padarytų draudimo sutarties pažeidimų esmę. Įstatymų leidėjas nuroydamas konkrečias teises pasekmes už tam tikrų draudėjo pareigų neįvykdymą, arba netinkamą įvykdymą iš esmės nustatė, kokio griežtumo sankcijos gali būti taikomos už atitinkamos pareigos neįvykdymą. Toks reguliavimas užkerta kelią draudikui piktnaudžiauti, skiriant nepagrįstai griežtas sankcijas draudėjui už draudimo sutarties pažeidimus, nes įstatymų leidėjo nurodytos teisinės pasekmes atitinka protingumo, teisingumo ir proporcingumo kriterijus.

Toks specialių draudimo sutarties pažeidimo teisinių sankcijų įtvirtinimas teisės aktuose sukuria teisinį aiškumą. Draudėjas žino, kokius gynybos būdus už draudimo sutarties pažeidimą prieš jį panaudos draudikas. Mažėja tikimybė, kad draudėjas be pagrįsto pagrindo kreipsis į teismą dėl draudiko parinktos sankcijos.

Įstatymai sudaro palankias sąlygas draudikui taikyti specialius pažeistų teisių gynybos būdus prieš draudėją. Skirtingai, nei taikant bendrus prievolinius pažeistų teisių gynybos būdus, draudikui gali nereikėti įrodinėti taikomų sankcijų pagrįstumo ir proporcingumo arba ši pareigos našta yra mažesnė. Draudėjo padarytas draudimo sutarties pažeidimas savaime suteikia teisę taikyti konkrečią sankciją. Pavyzdžiui, draudėjui neįvykdžius pareigos pranešti apie rizikos padidėjimą, draudikas įgyja teisę vienašališkai nutraukti draudimo sutartį (Civilinio kodekso 6.1010 str. 3 d.). Draudėjui nesumokėjus draudimo įmokos laiku, draudikas, įvykdes Draudimo įstatymo 80 str. 1 d. įtvirtintą pranešimo procedūrą, gali sustabdyti draudimo apsaugą.

Draudikui atsisakant išmokėti draudimo išmoką, arba ją mažinanti nereikia įrodyti konkretaus draudėjo sutartinių pareigų neįvykdymo padarytos žalos dydžio ar faktinio

priežastinio ryšio su draudžiamuoju įvykiu. Draudikui yra sunku nustatyti tikslų žalos dydį ir priežastinį ryšį su draudžiamuoju įvykiu, nes draudėjo padarytas pažeidimas įtakoja atsiradusią žalą ar jos atsiradimo tikimybę kartu su kitais faktoriais (plačiau nagrinėjama 2.5.1.3 ir 2.5.1.4 dalyse). Draudikas turi pareigą tik įvertinti draudėjo padarytą draudimo sutarties pažeidimą pagal Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. nurodytus kriterijus. Skirtingai nuo civilinės atsakomybės sąlygų, draudikui nereikia įrodyti draudėjo kaltės, draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumo, jo priežastinio ryšio su draudžiamuoju įvykiu, žalos, atsiradusios dėl pažeidimo, dydžio. Draudikas turi pareigą tik į juos atsižvelgti. Toks reguliavimas palengvina draudiko įrodinėjimo našta sudėtingose situacijose.

Draudėjui neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius savo pareigas pagal draudimo sutartį, draudikas turėtų teikti pirmenybę specialioms jo pažeistų teisių gynybos būdams. Pirma, jų taikymas yra paprastesnis. Draudikui nereikia įrodinėti tam tikrų aplinkybių. Tai palengvina sankcijų skyrimą. Antra, už kai kurių draudėjo sutartinių pareigų pažeidimą teisės aktuose yra įtvirtintos konkrečios sankcijos, todėl mažėja ginčų dėl sankcijos tinkamumo kilimo tikimybė. Trečia, yra ribojama draudiko diskrecija pasirinkti jo pažeistų teisių gynybos būdą. Tai apsaugo draudėjus nuo draudiko piktnaudžiavimo griežtomis draudimo sutarties pažeidimo sankcijomis.

2.4. Draudėjo netinkamo sutartinių pareigų vykdymo teisinių pasekmių įtvirtinimas draudimo sutartyje

Draudimo sutarties šalių teisės ir pareigos bei jų neįvykdymo teisinės pasekmės yra išdėstytos teisės aktuose ir draudimo taisyklėse (draudimo sutarties standartinėse sąlygose). Draudėjo pareigų tam tikrame šaltinyje įtvirtinimas ir jų įtvirtinimo būdas yra svarbūs jų teisinei reikšmei.

2.4.1. Įstatymo imperatyvios teisės normos

Civilinio kodekso ir Draudimo įstatymo imperatyvios normos nustato pagrindines draudėjo pareigas ir jų neįvykdymo teises pasekmes (Civilinio kodekso 6.1010 str. 3 d., 6.1012 str. 2 d., 6.1013 str. 3 d., 6.1014 str. 1 d., Draudimo įstatymo 80 str. 1 d.). Šių normų imperatyvus pobūdis⁵⁰ reiškia, kad draudikas su draudėju tarpusavio susitarimu

---

⁵⁰ PRAPIESTIS, J., et al. *Namų advokatas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002, p. 309-310.

negali jų pakeisti, ir jos yra taikomos santykiams tarp draudimo sutarties šalių nepriklausomai nuo to, ar jos yra įtrauktos į draudimo sutartį.

Draudimo sutarties standartinėse sąlygose draudikas detalizuoja, išaiškina pagrindines draudėjo pareigas ir jų neįvykdymo teisinės pasekmės ir išdėsto kitas draudimo sutarties sąlygas. Pažymėtina, kad draudimo taisyklių nuostatos, detalizuojančios imperatyvias draudimo teisės normas, negali pakeisti jų esmės ir prasmės. Sutarties sąlygos prieštaraujančios imperatyvioms teisės normoms yra niekinės ir negalioja (Civilinio kodekso 1.80 str. 1 d., 6.157 str.)⁵¹. Jei draudimo sutarties standartinių sąlygų nuostatos prieštarauja imperatyvioms normoms, bus taikomos imperatyvios teisės normos.

Draudikui detaliai neišreiškus draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį ir jų pažeidimo teisinių pasekmių draudimo taisyklėse, kyla rizika, kad draudimo sąlygos bus neaiškios ir dviprasmiškos. Draudėjas nesupras šių pareigų turinio ir jų neįvykdymo neigiamų pasekmių. Pažymėtina, kad visi draudimo sutarties neaiškumai turi būti aiškinami draudėjo naudai. Lietuvos Aukščiausiasis teismas išaiškino draudimo sutarties standartinių sąlygų neaiškumo teisinės pasekmės civilinėje byloje VŠĮ Įstros aerodromas v. UAB „BTA draudimas“⁵²: „CK 6.992 straipsnyje, reglamentuojančiame draudimo sutarties sudarymą pagal standartines sąlygas, nustatyta, kad jeigu draudimo sutartis sudaroma pagal draudimo rūšies taisykles, parengtas įstatymų nustatyta tvarka, tai draudimo sutarčiai atitinkamai taikomi CK 6.185–6.187 straipsniai. Taigi, vertinant konkrečių draudimo sutartį, kurią sudaro tiek standartinės sąlygos, parengtos draudiko (draudimo rūšies taisyklės), tiek individualios sąlygos (draudimo liudijimas (polisas), privalu vadovautis CK 6.992, 6.185 – 6.187 straipsniais, taip pat CK 6.193 straipsnyje įtvirtintomis sutarčių aiškinimo taisyklėmis ir būtent jų kontekste spręsti dėl šių draudimo sutarčių galiojimo. Kartu teisėjų kolegija pažymi, kad, sudarant sutartį prisijungimo būdu, taip pat ją aiškinant, būtina atsižvelgti ir į tai, kad standartines sutarties sąlygas parengusi šalis privalo ne tik tinkamai atskleisti šias sąlygas kitai sutarties šaliai, tačiau taip pat yra atsakinga už tai, kad jos parengtos standartinės sutarties sąlygos būtų aiškios ir nedviprasmiškos. Jeigu standartines sąlygas parengusi šalis to tinkamai nepadaro, kilus sutarties šalių ginčui, ši šalis negali remtis tokiomis standartinėmis sąlygomis, dėl kurių aiškumo ir atskleidimo kitai sutarties šaliai kyla abejonių.“ Draudikui

⁵¹ MIKELĖNAS, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2003, p. 197.

⁵² LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis c.b. VŠĮ Įstros aerodromas v. UAB „BTA draudimas“, Nr. 3K-3-600/2006, kat. 73.1; 73.2.5.6; 73.2.6.1.

nepakankamai aiškiai išdėsčius draudėjo pareigas, jis negalės panaudoti jų neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo fakto prieš draudėją ir taikyti jam sankcijas.

Draudikas privalo detaliai ir aiškiai išdėstyti draudėjo pareigas ir jų neįvykdymo teises pasekmes draudimo sutarties standartinėse sąlygose, nes jis negalės panaudoti neaiškių ir dviprasmiškų draudimo sutarties sąlygų prieš draudėją. Iš kitos pusės, draudikas turi vengti įtraukti nuostatas į draudimo taisykles, kurios gali būti pripažintos prieštaraujančiomis imperatyvioms įstatymo normoms. Draudikas galės pasinaudoti draudimo taisyklėse įtvirtintomis sąlygomis tik tuo atveju, jei jos atitiks šiuos kriterijus.

2.4.2. Standartinių draudimo sutarties sąlygų normos

Draudėjo sutartinės pareigos gali būti įvairiai išreikštos draudimo sutarties standartinėse sąlygose. Draudėjo pareigos gali būti išreikštos įprastai, arba kaip draudėjo specifinės garantijos (*angl. - promissory warranty*). Pavyzdžiui, įsipareigojimas nepalikti nekilnojamojo turto negyvenamo (*angl. - vacant*) ilgam laikotarpiui⁵³. Tam tikros draudėjo pareigos pažeidimas gali būti išreikštas kaip nedraudiminis įvykis. Pavyzdžiui, autoavarija, kai apdraustosios transporto priemonės valdytojas draudiminio įvykio metu buvo alkoholinio, narkotinio ar toksinio apsvaigimo būsenoje arba vartojo alkoholį⁵⁴. Nuo jų išreiškimo būdo priklauso draudėjui atsirandančios neigiamos teisinės pasekmės.

2.4.2.1. Draudėjo specifinė garantija ir išankstinės sąlygos

Specifinės draudėjo garantijos institutas yra būdingas bendrosios teisės tradicijos valstybėms. Jose, skirtingai nei kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, nėra sąlygų, nuo kurių priklauso šalies teisė atsisakyti vykdyti sutartį⁵⁵. Jeigu draudėjo pareigos yra įtvirtintos kaip įprastos draudimo sąlygos draudėjo specifinės garantijos, draudimo apsaugos galiojimas priklauso nuo šių pareigų įvykdymo. Taip įtvirtintų pareigų pažeidimas atleidžia draudiką nuo sutarties vykdymo *ab initio*, t.y. nuo pažeidimo padarymo momento. Draudikui užtenka įrodyti specifinės garantijos pažeidimo faktą.⁵⁶

⁵³ Dobbyn J. F.. *Insurance Law in a Shell*. West Publishing Company, St. Paul, 1991, p. 181.

⁵⁴ UADB "Baltikums Draudimas". Sausumos transporto priemonių, išskyrus geležinkelio transporto priemonės, draudimo taisyklės Nr. 002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.baltikums.lt/uploads/docs/Transporto%20priemoniu%20draudimo%20taisykles%20\(2006%2005%2022\).pdf](http://www.baltikums.lt/uploads/docs/Transporto%20priemoniu%20draudimo%20taisykles%20(2006%2005%2022).pdf)>.

⁵⁵ HARE J. *The Omnipotent Warranty: England v The World*. Paper presented at: International Marine Insurance Conference. University of Antwerp, November 1999 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.uct.ac.za/depts/shiplaw/imic99.htm>>.

⁵⁶ BIRDS, J. *Modern Insurance Law*. London: Sweet & Maxwell, 1997, p. 134-136.

Draudėjo specifines garantijas reikia skirti nuo išankstinių draudimo sutarties sąlygų (*angl. - condition precedent*). Esminis skirtumas tarp jų yra tai, kad draudėjas netenka draudimo apsaugos tik tam laikotarpiui, kai yra neįvykdyta išankstinė sąlyga. Jam įvykdžius išankstinę sąlygą draudimo apsauga vėl bus teikiama⁵⁷. Nors už taip įtvirtintų draudėjo pareigų netinkamą vykdymą yra taikoma ta pati sankcija (draudiko teisė atsisakyti vykdyti savo sutartines pareigas), specifinės garantijos pažeidimas sukelia sunkesnes teisines pasekmes draudėjui – draudikas gali atsisakyti vykdyti savo pareigas, neatsižvelgiant į tai, kad specifinės garantijos pažeidimas nesukėlė jokios žalos ir draudėjas vėliau laikėsi garantijoje nurodytų įsipareigojimų.

Kadangi draudėjui pažeidus specifinę garantiją ir išankstines sąlygas atsirandančios teisinės pasekmės skiriasi, yra labai svarbu aiškiai atskirti šias sąlygas draudimo sutartyje. Praktikoje dažnai jų įtvirtinimo būdas draudimo sutartyje daro jų atskyrimą sudėtingą⁵⁸. Kilus ginčui tarp draudiko ir draudėjo yra labai svarbu nustatyti, pareigos įtvirtinimo būdą, nes nuo to priklauso draudėjo teisės į draudimo išmoką. Kilus abejonių dėl draudimo sutarties sąlygų turinio turėtų būti taikoma *contra preferentem* taisyklė ir visi neaiškumai aiškinami draudėjo, kaip prisijungimo būdu sudariusios sutartį šalies, naudai.

Specifinių garantijų ir išankstinių sąlygų taikymas draudimo sutartyse yra plačiai kritikuojamas. Pagrindinis kritikų argumentas yra dėl specifinės garantijos neįvykdymo atsirandančių pasekmių neproporcingumas padarytam draudimo sutarties pažeidimui. Neesminiai ir mažareikšmiai draudėjo padaryti pažeidimai suteikia draudikui teisę atsisakyti vykdyti savo įsipareigojimus. Draudėjo padarytas pažeidimas gali būti nesusijęs su draudžiamuoju įvykiu⁵⁹. Didžiosios Britanijos teisės komisija savo 2006 m. pranešime⁶⁰ analizuoja specifinių garantijų taikymo draudimo sutartyse praktiką ir konstatuoja faktą, kad dabartinis teisinis reguliavimas sudaro galimybę draudikui piktnaudžiauti specifinėmis garantijomis.

Kontinentinės teisės tradicijos valstybėse yra nepriimtinas specifinių garantijų naudojimas draudimo sutarčių teisėje. Pagal Baris Soyer kontinentinės tradicijos valstybėse draudiko atsisakymas vykdyti savo pareigas turi būti pagrįstas tam tikro laipsnio draudėjo kalte ir priežastiniu ryšiu su žala. Skandinavijos jūrų teisės instituto

---

⁵⁷ HODGIN R. W. *Insurance Law – Text and Materials. Second Edition*. London: Routledge Cavendish, 2002, p. 338-339.

⁵⁸ BIRDS, J. *Modern Insurance Law*. London: Sweet & Maxwell, 1997, p. 137-138.

⁵⁹ HODGIN R. W. *Insurance Law – Text and Materials. Second Edition*. London: Routledge Cavendish, 2002, p. 340. HARE J. *The Omnipotent Warranty: England v The World*. Paper presented at: International Marine Insurance Conference. University of Antwerp 1999 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.uct.ac.za/depts/shiplaw/imic99.htm>>.

⁶⁰ *Insurance Contract Law Issues Paper 2: Warranties*. English Law Commission, 2006 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lawcom.gov.uk/docs/Insurance_Contract_Law_Issues_Paper_2.pdf>, p. 38-44.

profesorius Trine – Lise Wilhelmsen teigia, kad Didžiosios Britanijos specifinės draudėjo garantijos samprata yra sunkiai suprantama ir stokoja logiško pagrindimo teisingumo ir ekonominio efektyvumo prasme⁶¹. Kontinentinės teisės tradicijos požiūriu, draudiko atsisakymo vykdyti savo prievolės taikymas prieš draudėją negali būti pagrįstas vien tik draudėjo padaryto draudimo sutarties pažeidimo faktu.

Įtraukti specifines draudėjo garantijas į draudimo sutartį Lietuvoje yra neįmanoma. Lietuva yra priskiriama prie kontinentinės teisės tradicijos valstybių⁶². Sistemiskai analizuojant Civilinio kodekso 6.1012 str. 2 d, Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. ir Lietuvos Aukščiausio Teismo išaiškinimus civilinėje byloje UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“⁶³ darytina išvada, kad draudikas gali taikyti sankcijas prieš draudėją tik tuo atveju, jei draudimo sutarties pažeidimas yra esminis ir dėl jo draudikas patiria neigiamų padarinių. Proporcingumo principas reikalauja, kad draudėjo pareigos kaip tam tikros garantijos gali būti numatytos tik tada, jeigu jų neįvykdymas gali iš esmės padidinti draudžiamąją įvykio atsiradimo riziką, arba potencialiai žymiai padidina draudžiamąją įvykio padarytos žalos dydį. Draudikas privalo įrodyti jų taikymo pagrįstumą.

Šiame kontekste įdomiai atrodo Lietuvos Aukščiausio teismo nutartis civilinėje byloje G. E. v. UAB DK „PZU Lietuva“⁶⁴. Teismas nurodė, kad „*draudimo apsauga galioja tik sutartomis sąlygomis, todėl jei įvykis neatitinka sutarties sąlygų, draudimo išmoka nemokama*“. Teismas pripažino, kad draudimo sutartyje nurodyto transporto priemonės valdytojo vairavimo stažo sąlygos reikalavimo įvykdymas yra būtinas draudimo apsaugos galiojimui. Toks aiškinimas iš esmės atitinka išankstinių sąlygų institutą bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Lietuvos Aukščiausio Teismo sprendimas kritikuotinas.

Pagal Lietuvos teisę tam tikrų draudėjo pareigų įvykdymas negali būti laikomas draudimo apsaugos galiojimo sąlyga. Draudėjo tam tikro vairavimo stažo nurodymas sudarant draudimo sutartį reiškia draudėjo pareigą užtikrinti, kad draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu transporto priemonę vairuos tik sutartyje nurodytą vairavimo stažą turintis asmuo. Vairavimo stažą turintis asmuo yra patyręs vairuotojas ir tikimybė jam sukelti ar patekti į autoįvykį yra mažesnė nei transporto priemonę valdant vairavimo stažo neturinčiam asmeniui. Leidimas valdyti transporto priemonę asmeniui, neturinčiam vairavimo stažo, draudimo sutarties požiūriu yra draudimo rizikos padidėjimas. . Lietuvos

---

⁶¹ *Ibid.*, p. 58-59.

⁶² PRAPIESTIS, J., et al. *Namų advokatas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002, p. 435.

⁶³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c.b. G. E. v. UAB DK „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-315/2006, kat. 73.2.5.5.

⁶⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 3 d. nutartis c.b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004, kat. 67, 31.

Aukščiausiasis Teismas turėjo kvalifikuoti draudėjo sutarties pažeidimą kaip pareigos pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą neįvykdymą ir taikyti Civilinio kodekso 6.1010 str. 3 d. numatytas šios pareigos neįvykdymo teisinės pasekmes.

2.4.2.2. Nedraudiminis įvykis

Kitas būdas įtvirtinti draudėjo pareigas pagal draudimo sutartį yra jų neįvykdymą pateikti kaip nedraudžiamąjį įvykį. Nedraudžiamasis įvykis – draudimo sutartyje ir/ar įstatymuose nurodytas atsitikimas, kuriam įvykus draudikas nemoka draudimo išmokos. Pažymėtina, kad įstatymai neįvardija, kas gali būti laikoma nedraudiminiu įvykiu, ar įvykio pripažinimo nedraudiminiu kriterijų. Draudimo apsauga neapima nedraudžiamųjų įvykių. Įvykus nedraudžiamajam įvykiui draudėjas neįgyja teisės į draudimo išmoką. Tai reiškia, kad draudėjui pažeidus pareigą, įtvirtintą kaip nedraudiminį įvykį, draudikas neišmokės draudimo išmokos.

Pažymėtina, kad įvykus nedraudžiamajam įvykiui draudikas gali besąlygiškai atsisakyti išmokėti draudimo išmoką. Jam reikia įrodyti tik tai, kad įvykis buvo nedraudžiamasis. Jeigu tiriant draudžiamąjį įvykio aplinkybes paaiškėja, kad draudėjas pažeidė savo sutartines pareigas, draudikas, taikydamas sankcijas, privalo atsižvelgti į Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. ir Lietuvos Aukščiausio Teismo išaiškinimus⁶⁵. Atsižvelgus į šiuos kriterijus draudėjui skiriama sankcija gali būti švelnesnė nei atsisakymas išmokėti draudimo išmoką. Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo teisinės pasekmės yra griežtesnės, jei draudėjo pareigos neįvykdymas buvo įtvirtintas draudimo taisyklėse kaip nedraudžiamasis įvykis, todėl yra labai svarbu išsiaiškinti, kada draudėjo pareigų pažeidimas gali būti laikomas nedraudžiamuoju įvykiu.

Draudimo įstatymo 77 str. 1 d. 3 p. įpareigoja draudiką tik nurodyti visus nedraudžiamuosius įvykius. Draudikas yra iš esmės laisvas nuspręsti, kokius įvykius laikyti nedraudžiamaisiais, kol jų išdėstymas draudimo taisyklėse yra aiškus ir nedviprasmiškas, t.y. atitinka standartinėms draudimo sutarties sąlygoms keliamus reikalavimus (Civilinio kodekso 6.992 str., 6.185 – 6.187 str., 6.193 str.)⁶⁶.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje draudiko diskreciją nurodyti nedraudžiamuosius įvykius aiškina kaip jo teisės įvertinti riziką (Civilinio kodekso 6.994 str.) realizavimą. Civilinio kodekso 6.994 straipsnio 1 dalyje nustatyta draudiko teisė įvertinti dėl konkretaus objekto draudimo riziką reiškia ir tai, kad prisiimdamas

⁶⁵ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 114-115.

⁶⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 2 d. nutartis c.b. Monika Dubauskaitė. v.DUAB „Baltijos garantas“, Nr. 3K-3-1445/2002, kat. 67.

draudiminę riziką draudikas apibrėžia draudimo ribas, nustatydamas atvejus, kurie laikomi nedraudiminiais įvykiais⁶⁷. Civilinėje byloje InKomLiga v. UAB DK „Lindra”, UAB „Ergo Lietuva” ir kt.⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija išaiškino, kad „nedraudiminių įvykių sąrašas numatytas draudimo sutartyje yra baigtinis. Minėtas sąrašas leidžia spręsti apie draudiko priimtą draudimo rizikos apimtį, todėl jis negali būti aiškinamas plečiamai, o kiekvienas atvejis, pripažintinas draudiminiu įvykiu, turi būti aiškinamas ypač atsargiai, atsižvelgiant tiek į įstatymų, tiek į pačios sutarties nuostatas”. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė tik vieną nedraudžiamą įvykio požymį: jis turi būti susijęs su draudiko rizikos valdymu.

Kadangi nei įstatymuose, nei teismų praktikoje nėra išaiškintas nedraudiminio įvykio sąvokos turinys, draudikas turi laisvę šią sąvoką aiškinti palčiai ir įtraukti į nedraudžiamųjų įvykių sąrašą draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo atvejus. Pavyzdžiui, civilinėje byloje K. K. K. Y A. v. AB „Lietuvos draudimas”⁶⁹ transporto priemonės registravimo dokumentų palikimo transporto priemonėje faktą pripažino nedraudžiamuoju įvykiu. Dr. Tomo Kontauto nuomone, šioje byloje registravimo dokumentų palikimas transporto priemonėje turėjo būti kvalifikuotas kaip atsargumo priemonių pažeidimas⁷⁰. Teismas nesigilino, ar registracijos dokumentų palikimas transporto priemonėje gali būti laikomas nedraudžiamuoju įvykiu.

Pirma, nedraudžiamasis įvykis yra draudžiamąjo įvykio išimtis, todėl jų požymiai sutampa. Draudžiamasis įvykis turi būti atsitiktinis⁷¹. Jo įvykimas neturi būti įtakojamas draudėjo valios ar norų. Draudėjas negali kontroliuoti jo atsiradimo. Antra, įvykio kaip teksto kategorijos vartojimas suponuoja jo nepriklausomumą nuo žmogaus valios ir veiksmų⁷². Todėl nedraudžiamųjų įvykių atsiradimas neturi priklausyti nuo draudėjo valios ir negali būti jo kontroliuojamas. Civilinio kodekso 6.1014 str. 5 d. ir Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 21 str. 1 d. išvardinti nedraudžiamieji įvykiai negali būti kontroliuojami draudėjo. Pažymėtina, kad prievolės turi būti įvykdomos (Civilinio kodekso 6.3 str. 4

⁶⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 20 d. nutartis c.b. K. K. K. Y A. v. AB „Lietuvos draudimas”, Nr. 3K-3-213/2006, kat. 73.2.5.5.

⁶⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 22 d. nutartis c.b. InKomLiga v. UAB DK „Lindra”, UAB „Ergo Lietuva” ir kt., Nr. 3K-3-671/2004, kat. 54, 67.

⁶⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 20 d. nutartis c.b. K. K. K. Y A. v. AB „Lietuvos draudimas”, Nr. 3K-3-213/2006, kat. 73.2.5.5.

⁷⁰ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 116.

⁷¹ ČEPINSKIS J., RAŠTIKIS D., STANKEVIČIUS R., ŠERNIUS A. *Draudimas*. Kaunas: UAB „Epaisas“, 1999, p. 40-41.

⁷² ZNAMESKAITĖ R. *Įvykis kaip teksto kategorija ir būdingiausios jo kalbinės raiškos ypatybės*. Vilniaus universitetas Kauno humanitarinis fakultetas, 2002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/kalbot/kalbot1/51_1/str15.pdf>.

d.)⁷³. Skolininkas turi gebėti valdyti savo prievolės vykdymą. Draudėjas kontroliuoja arba gali kontroliuoti savo pareigų vykdymą. Kadangi draudėjas valdo savo pareigų vykdymą, jų įvykdymas priklauso nuo kryptingų draudėjo pastangų ir valios. Tai reiškia, kad draudėjo pareigų neįvykdymas negali būti laikomas atsitiktiniu įvykiu.

Trečia, draudėjo pareigų pažeidimai nepatenka į draudimo riziką. Nedraudžiamųjų įvykių sąrašas apibrėžia draudiko prisiimamos rizikos apimtį⁷⁴. Lietuvos Aukščiausiasis teismo kolegija civilinėje byloje ADB “Preventa” v. UAB DK “Baltic Polis”⁷⁵ išaiškino, kad „*draudimo sutartis yra atsitikimo rizikos draudimas. Draudimo sutarties sudarymo metu abi draudimo sutarties šalys nežino ir neturi žinoti, kad draudiminis įvykis būtinais įvykis. Ir jei bent viena šalis žino apie draudimo įvykio neišvengiamumą, draudimo sutartis prieštarauja draudiminio įvykio sampratai (1964 m. CK 462 str.; naujojo CK 6.987 str.)*“. Draudėjo pareigų įvykdymas nėra atsitiktinis. Draudimo sutarties šalys žino, kad pareigų įvykdymas priklauso nuo draudėjo valios. Draudimo sutarties šalių kontroliuojamos aplinkybės negali būti draudžiamomis rizikomis⁷⁶. Nedraudžiamaisiais įvykiais galima daryti išimtis tik iš draudiko prisiimamos draudimo rizikos. Draudėjo pareigų vykdymas negali būti apdraustas, todėl jo negalima laikyti draudimo rizikos išimtimi. Vadinasi, draudėjo pareigų pažeidimas negali būti laikomas nedraudžiamuoju įvykiu.

Draudimo taisyklėse įtvirtinti draudėjo pareigų pažeidimai kaip nedraudiminiai įvykiai turi būti perkvalifikuoti į paprastas draudėjo pareigas. Tada už šių pareigų pažeidimą draudikas negalės besąlygiškai atsisakyti išmokėti draudimo išmoką. Užtikrina, kad draudikas nepiktnaudžiaus besąlygišku atisakymu išmokėti draudimo išmoką, draudėjui neįvykdžius sutartinių įsipareigojimų. Jis privalės įvertinti draudėjo pareigų pažeidimą pagal Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. ir skirti proporcingą sankciją. Toks reguliavimas atitinka protingumo ir teisingumo principus (Civilinio kodekso 1.5 str.). Yra užtikrinama, kad draudėjui sankcijos dydis/griežtumas bus pagrįstas ir proporcingas jo padaryto pažeidimo žalai.

Reikia sutikti su Dr. Tomo Kontauto nuomone, kad Lietuvos Aukščiausio Teismo sprendimas civilinėje byloje K. K. K. Y. A. v. AB „Lietuvos draudimas“ kritikuotinas. Teismas privalėjo įvertinti faktą, kad draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimas

⁷³ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 22-23.

⁷⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 22 d. nutartis c.b. InKomLiga v. UAB DK „Lindra”, UAB „Ergo Lietuva” ir kt., Nr. 3K-3-671/2004, kat. 54, 67.

⁷⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 24 d. nutartis c.b. ADB “Preventa” v. UAB DK “Baltic Polis”, Nr. 3K-3-903/2002, kat. 54; 67; 87.1.

⁷⁶ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 68.

negali būti laikomas nedraudžiamuoju įvykiu ir kvalifikuoti jį į atsargumo priemonių nesilaikymą. Tikėtina, kad tokiu atveju draudėjo padaryto draudimo sutarties sąlygų pažeidimo teisinės pasekmės būtų žymiai švelnesnės. Civilinėje byloje UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“⁷⁷ Lietuvos Aukščiausias Teismas sprendė, kad teisinga sankcija už registracijos dokumentų palikimą transporto priemonėje yra draudimo išmokos mažinimas 20 procentų. Teisinių pasekmių griežtumo skirtumas yra akivaizdus.

Draudikas, draudimo taisyklėse įtvirtinęs draudėjo pareigų neįvykdymą kaip nedraudžiamąjį įvykį, gali taikyti žymiai griežtesnę sankciją (besąlyginis atsisakymas išmokėti draudimo išmoką), nei būtų galėjęs, jas įtvirtinus kaip paprastas draudimo sutarties sąlygas. Taip pat draudikas tai suteikia galimybę taikyti griežtas sankcijas už neesminius draudimo sutarties pažeidimus, nes atsisakymas išmokėti draudimo išmoką yra besąlyginis. Todėl draudėjo sutartinių pareigų pažeidimo nurodymas kaip nedraudiminio įvykio turi būti laikomas draudiko piktnaudžiavimu savo teise įvertinti riziką (Civilinio kodekso 6.994 str.). Civilinio kodekso 1.137 str. 3 d. draudžia piktnaudžiauti teise, todėl turi būti užkirstas kelias draudikui pateikti draudėjo pareigų pažeidimus kaip nedraudžiamuosius įvykius ir taikyti neproporcingai griežtas sankcijas.

Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimas negali būti pateiktas kaip nedraudiminis įvykis, nes draudėjo pareigų įvykdymas ar neįvykdymas priklauso nuo jo valios. Į nedraudiminius įvykius turėtų būti įtrauktos tik draudžiamos rizikos išimtys. Draudėjo pareigų pažeidimai privalo būti vertinami Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. numatytus kriterijus. Tai užtikrina teisingą ir proporcingą sankcijos griežtumo nustatymą.

Leidimas draudikui įtraukti draudėjo pareigų pažeidimus į nedraudžiamuosius įvykius taip pat sudaro jam galimybę piktnaudžiauti ir atsisakyti išmokėti draudimo išmoką už neesminius draudimo sutarties pažeidimus. Todėl draudimo sutarties pažeidimai, pateikti kaip nedraudiminiai įvykiai, turi būti perkvalifikuoti į paprastas draudimo sutarties sąlygas.

2.5. Sutartinės civilinės atsakomybės taikymas draudėjui už draudimo sutarties pažeidimą

Civilinio kodekso 6.245 str. 1 d. yra įtvirtinta civilinės atsakomybės samprata: tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus

---

⁷⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c.b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004, kat. 67, 31.4.

nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius). Civilinio kodekso 6.245 str. 3 d. apibrėžia sutartinę civilinę atsakomybę kaip turtinę prievolę, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis. Sudarius draudimo sutartį tarp draudėjo ir draudiko atsiranda sutartiniai santykiai. Civilinio kodekso 6.256 str. 1 d. įpareigoja šalis tinkamai ir laiku vykdyti savo sutartines prievoles. Civilinio kodekso 6.256 str. 2 d. nurodo, kad šalis, pažeidusi šio straipsnio pirmos dalies įpareigojimą, privalo atlyginti kitai sutarties šaliai šios patirtus nuostolius, sumokėti netesybas. Vadinasi, draudėjui pažeidus savo pareigas, numatytas draudimo sutartyje, atsiranda sutartinė civilinė atsakomybė. Pažymėtina, kad Prancūzijoje nėra specialių normų reguliuojančių draudimo sutarties pažeidimo teises pasekmes. Prancūzijoje tokiais atvejais yra taikoma civilinė atsakomybė bendrais pagrindais⁷⁸.

Tikslu įvertinti, ar draudimo išmokos mažinimas arba atsisakymas ją išmokėti gali būti pripažinti sutartinės civilinės atsakomybės atvejais, bus lyginamos civilinės atsakomybės sąlygos su Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. kriterijais.

2.5.1. Civilinės atsakomybės už draudimo sutarties pažeidimą atsiradimo pagrindai

Civilinė atsakomybė atsiranda tik esant tam tikriems juridiniams faktams. Pažymėtina, kad civilinė atsakomybė atsiranda tik esant juridinių faktų visumai, kurie yra vadinami civilinės atsakomybės sąlygomis⁷⁹. Civilinės atsakomybės sąlygos yra įtvirtintos Civilinio kodekso 6.246 – 6.249 str.. Yra būtinas visų sąlygų visetas civilinei atsakomybei atsirasti. Todėl konkretus draudėjo sutartinių pareigų pažeidimas gali būti laikomas sutartinės civilinės atsakomybės atveju tik, jeigu jis tenkina visas civilinės atsakomybės sąlygas.

Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. nustato atsisakymo mokėti draudimo išmoką arba draudimo išmokos taikymo kriterijus. Įstatymų leidėjas įpareigoja draudiką, taikant šias sankcijas, atsižvelgti į draudėjo kaltę, draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumą, jo priešastinį ryšį su draudžiamuoju įvykiu, žalos, atsiradusios dėl pažeidimo, dydį. Šie kriterijai atitinka civilinės atsakomybės sąlygas (neteisėti veiksmai, kaltė, žala, priešastinis ryšys), todėl šios sankcijos gali būti laikomos civilinės atsakomybės atveju.

---

⁷⁸ *Insurance Contract Law in Europe, 2004 edition*. Comité Européen des Assurances. Bonnières-sur-Seine, 2004, p. 171.

⁷⁹ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 98-99.

Pažymėtina, kad įstatymas išskiria dvi kaltės formas. Sutarties pažeidimo sunkumas atspindi objektyvią kaltės sampratą. Jis parodo, kiek draudėjo elgesys nuklysta nuo protingo žmogaus elgesio atitinkamoje situacijoje. *Bonus pater familias* kriterijus yra civilinės atsakomybės sąlyga.

Kaltės kriterijus Draudimo įstatymo 82 str. atspindi draudėjo psichinį santykį su jo padarytu draudimo sutarties pažeidimu. Draudimo sutartis yra fiduciarinio pobūdžio. Šalys privalo savo pareigas vykdyti sąžiningai (*angl. - in good faith*). Šio pareigos pažeidimas pasireiškia sąmoningu draudėjo sutarties nevykdymu, t.y. tyčiais veiksmais.

Draudimo santykiai yra grindžiami šalių pasitikėjimu. Nesant pasitikėjimo neįmanoma teisingai įvertinti draudimo rizikos. Draudikas gali prisiimti tik išmatuotą riziką⁸⁰, todėl rizikos įvertinimas yra esminė draudimo sutarties sąlyga. Draudėjo tyčiniai veiksmai iš esmės pažeidžia draudimo sutartį, todėl draudikas įgyja teisę taikyti griežtesnę sankciją.

2.5.1.1. Neteisėti veiksmai

Draudėjo pareigų pažeidimu yra laikomas bet kokios sutartinės pareigos neįvykdymas arba netinkamas įvykdymas. Civilinio kodekso 6.246 str. 1 d. nurodo, kad neteisėtais veiksmais yra laikomas įstatymuose ar sutartyje nustatytų pareigų neįvykdymas arba netinkamas vykdymas. Draudėją ir draudiką sieja sutartiniai santykiai. Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią (Civilinio kodekso 6.189 str.). Draudikas ir draudėjas privalo vykdyti sutartinius įsipareigojimus tinkamai, laiku ir sąžiningai. Vadinasi, draudėjo pareigų pažeidimas visada bus kartu ir neteisėti veiksmai. Sutartinės civilinės atsakomybės požiūriu bet koks draudimo sutarties pažeidimas yra neteisėti veiksmai.

2.5.1.2. Kaltė

Civilinio kodekso 6.248 str. 3 d. apibūdinama kaip asmens elgesys, kuris atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Kaltė civilinėje teisėje suprantama objektyviai. Tai reiškia, kad atsakymas į klausimą, ar žalą padaręs asmuo yra kaltas ar ne,

---

⁸⁰ ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS, D.. *Draudimo veikla*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005, p. 48-50

turi būti pateikiamas ne vertinant jo psichologinę būklę, o jo elgesį remiantis apdairaus, rūpestingo, atidaus žmogaus (*bonus pater familias*) elgesio standartu. Jeigu apdairus, rūpestingas ir atidus žmogus tokioje situacijoje būtų pasielgęs kitaip ir išvengęs žalos, žalą padaręs asmuo yra kaltas⁸¹. Vertinant draudėjo kaip *bonus pater familias* elgesio standartą būtina atsižvelgti į *uberrima fides* doktriną. Ji reikalauja draudimo sutarties šalis glaudžiai kooperuotis, aktyviai bendradarbiauti ir atskleisti viena kitai visą informaciją⁸². Dažnai draudimo sutarties vykdymui reikšmingą informaciją turi tik draudėjas. Draudikui savarankiškai, be draudėjo pagalbos surinkti informaciją gali būti sudėtinga ir neprotingai brangu, todėl jis pasitiki draudėju ir jo suteikiama informacija. Draudėjo elgesio standartą galima apibūdinti kaip didžiausio rūpestingumo. Tai reiškia, kad draudėjas privalo visas savo sutartines pareigas vykdyti nepriekaištingai. Bet koks veiksmų neatlikimas, kuriuos objektyviai buvo įmanoma atlikti, bus laikomas kalto draudėjo elgesiu.

Pažymėtina, kad kaltė, skirtingai nuo kitų civilinės atsakomybės sąlygų yra preziumuojama (Civilinio kodekso 6.248 str. 1 d.). Draudėjas bus laikomas kalto dėl sutarties pažeidimo, jeigu neįrodys, kad jo elgesys atitiko protingumo reikalavimus. Atsižvelgiant į *uberrima fides* doktriną draudėjui tektų įrodyti, kad jis atliko viską, kas buvo įmanoma protingai padaryti konkrečioje situacijoje. Kitu atveju jo veiksmai bus pripažinti kaltais.

Civilinio kodekso 6.256 str. 4 str. yra speciali taisyklė, kuri įtvirtina įmonės ir verslininko griežtą atsakomybę, t.y. atsakomybę be kaltės. Verslininkui nebus taikoma sutartinė civilinė atsakomybė tik *force majeure* atveju. Tai grindžiama tuo, kad verslininkas vykdo ūkinę veiklą savo rizika, todėl turi prisiimti visą savo veiklos neigiamų padarinių riziką⁸³. Analizuojant šią normą gramatiniu metodu susidaro išpūdis, kad draudėjui esant verslininku, atsakomybė visada atsiras be kaltės. Verslininkai vykdydami veiklą siekia pelno, t.y. veikia savo interesais.

Draudimo sutartimi įmanoma apdrausti kito asmens turtinius interesus⁸⁴. Įmanoma situacija, kai verslininkas apdraudžia vartotojo interesus. Pavyzdžiui, darbdavys (verslininkas) pagal kolektyvinę sutartį, skatindamas darbuotojus arba norėdamas sukurti patrauklias darbo vietas, gali apdrausti savo darbuotojus (apdraustieji) gyvybės draudimu arba draudimu nuo nelaimingų atsitikimų. Šiuo atveju bus apdrausti darbuotojų turtiniai interesai ir įvykus draudžiamajam įvykiui jie arba jų paskirti naudos gavėjai gaus

⁸¹ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 339-340.

⁸² KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 30-31.

⁸³ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 358.

⁸⁴ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 60-64.

draudimo išmoką. Apdraustojų turtinį interesą sudaro ligos arba nelaimingo atsitikimo neigiamų padarinių šalinimo kaštai arba tų padarinių švelninimas. Apdrausti darbuotojų turtiniai interesai draudime nuo nelaimingų atsitikimų nėra susiję su ūkine veikla. Darbdavio kaip draudėjo pareigos tokiose sutartyse iš esmės apsiriboja draudimo įmokų mokėjimu. Kitos pareigos realiai tenka apdraustajam ir naudos gavėjui⁸⁵. Šių pareigų vykdymu yra suinteresuotas apdraustasis ir naudos gavėjas, nes draudimo sutarties objektas yra jų turtiniai interesai. Taikyti griežtą atsakomybę apdraustajam arba naudos gavėjui prieštarautų teisingumo principui. Griežtos atsakomybės taikymas verslininkams yra susijęs su jų prisiimama rizika. Draudėjui esant verslininku, draudimo objektas gali būti nesusijęs su verslo rizika, todėl negalima taikyti Civilinio kodekso 6.256 str. 4 d., kai draudžiami su verslu nesusiję interesai. Atsakomybė be kaltės gali būti taikoma tik draudėjui esant verslininku ir nustačius, kad apdraustas interesas yra susijęs su draudėjo verslu.

Pagal Lietuvos teisę kaltė yra preziumuojama. Draudėjo elgesio standartas, *uberrima fides* doktrinos įtakoje, yra didžiausio rūpestingumo. Tai reiškia, kad sutartinių pareigų pažeidimas (neteisėti veiksmai) lems draudėjo kaltę. Draudikui norint taikyti civilinę atsakomybę nereikia atskirai įrodinėti draudėjo kaltės.

2.5.1.3. Žala

Civilinio kodekso 6.249 str. 1 d. pateikia žalos sampratą – tai nukentėjusiojo turtinio ar kitokio intereso pažeidimas, t.y. nukentėjusiojo turtiniai ar kitokie praradimai, dėl kurių nukenčia jo turtinė padėtis arba padaromas neigiamas poveikis neturtiniams interesams⁸⁶. Civilinio kodekso 6.249 str. 1 d. nurodo, kad žala yra turėtos išlaidos arba negautos pajamos. Tai reiškia, kad žala turi atsirasti prieš atsirandant civilinei atsakomybei.

Skirtingai nuo kitų sutarčių rūšių, draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimas dažniausiai savaime nesukelia draudikui turtinių nuostolių, bet gali įtakoti jų atsiradimą. Daugumoje sutarčių viena šalis gali tiesiogiai įtakoti kitos šalies turtą. Pavyzdžiui, vežikas pervežimo metu valdo krovinį ir netinkamai su juo elgdamasis gali

⁸⁵ UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“. Sveikatos draudimo taisyklės Nr. 010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ergo.lt/get.php?f.190>>.

UAB „Commercial Union Lietuva Gyvybės Draudimas“. Darbuotojų gyvybės draudimo „Atlygis plius“ taisyklės Nr. 006/1 [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.commercialunion.lt/lt/pdf/atlygis.pdf>>.

⁸⁶ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 341.

sugadinti krovinį, t.y. sumažinti užsakovo turta. Pardavėjui perdavus netinkamos kokybės daiktą, pirkėjas negauna sumokėtos kainos turtingo ekvivalento. Draudėjo sutartinių pareigų vykdymas ar netinkamas vykdymas negali tiesiogiai paveikti draudiko turto.

Viena draudėjo pareigų grupė yra susijusi su draudiko prisiimtos rizikos valdymu. Informacinio pobūdžio pareigos (atskleisti informaciją (Civilinio kodekso 6.993 str. 1 d.), pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą (Civilinio kodekso 6.1010 str.)) yra reikalingos draudikui teisingai apskaičiuoti rizikai. Lietuvos Aukščiausio teismo praktikoje nurodoma, kad „siekdamas išmatuoti perimamą riziką draudikas negali apseiti be draudėjo teikiamos informacijos⁸⁷“. Neteisingos arba nepakankamos informacijos suteikimas lemia neteisingą rizikos ir draudimo įmokos apskaičiavimą. Pareigų laikytis sutartyje numatytų atsargumo priemonių tikslas yra sumažinti draudžiamą įvykio tikimybę ir jo žalą dydį. Pavyzdžiui, priešgaisrinė apsauga gali greitai užgesinti gaisrą ir užkirsti kelią jo plitimui. Draudėjui netinkamai vykdant šias pareigas, draudikas dėl draudėjo kaltės neteisingai įvertins draudimo riziką. Neteisingas rizikos įvertinimas gali pasireikšti didesne draudžiamą įvykio atsiradimo tikimybe ir didesnių nuostolių galimybe. Tai reiškia, kad draudikas turėtų mokėti draudimo išmoką tais atvejais, kurių nenumatė, arba mokėti didesnes draudimo išmokas nei numatė. Dėl to draudiko sutartiniai įsipareigojimai padidėja.

Draudiko įsipareigojimų didėjimą tokiu atveju lemia draudėjo pareigų pažeidimas, t.y. neteisėtas elgesys. Iš neteisėtumo negali kilti jokia teisė. Sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principai (Civilinio kodekso 1.5 str.) reikalauja, kad būtų ginamos tik teisėtai įgytos teisės. Draudėjas negali patirti jokių teigiamų pasekmių dėl savo sutartinių pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo. Civilinio kodekso 6.249 str. 2 d. nurodo, kad iš neteisėtų veiksmų gauta nauda kreditoriaus reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais. Draudėjui pažeidus informacijos atskleidimo pareigą, jis gali gauti didesnę draudimo išmoką, t.y. naudą. Todėl draudimo išmokos mokėjimo parametrų pasikeitimas dėl draudėjo pareigų pažeidimo turi būti laikoma draudiko nuostoliais.

Draudimo veiklai yra būdingas išmatuojamumas⁸⁸. Vadovaudamasis statistiniais metodais draudikas vertina prisiimamą riziką. Pagal prisiimamą riziką yra apskaičiuojamos draudimo įmokos ir techniniai atidėjimai. Tokiu būdu yra užtikrinamas prisiimtų įsipareigojimų vykdymas⁸⁹. Draudikas planuoja, kad iš gautų draudimo įmokų būtų suformuoti fondai, kurie padengtų iš apdraustų rizikų atsiradusius nuostolius. Kitaip

⁸⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. birželio 7 d. nutartis c.b. AB „Lietuvos draudimas“ Šilalės filialas v. I. Z. N. ir kt., Nr. 3K-7-397/2001, kat. 39.6.2.2.

⁸⁸ ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS, D.. *Draudimo veikla*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005, p. 48-50.

⁸⁹ *Ibid.*, p. 206-214.

sakant, draudikas įsipareigoja mokėti draudimo išmoką tik sutartyje aptartomis sąlygomis įvykus draudžiamajam įvykiui. Draudikas neprisiima rizikos, kurios jis, vadovaujantis protingumo principu, nenumatė ir negalėjo numatyti. Negalima reikalauti draudiką mokėti draudimo išmokas už draudžiamą įvykio pasekmes, kurias nulėmė neapdraustos rizikos.

Tai reiškia, kad draudžiamą įvykio atsiradimas arba draudimo išmokos padidėjimas dėl draudėjo nepakankamo pareigos atskleisti informaciją vykdymo turi būti vertinamas kaip draudikui atsiradusi žala.

Kitos draudėjo pareigos atsiranda įvykus draudžiamajam įvykiui. Pareiga imtis priemonių atsiradusiai žalai sumažinti (Civilinio kodekso 6.1013 str.) reikalauja draudėja elgtis taip, lyg jis būtų neapsidraudęs, t.y. imtis visų protingai įmanomų priemonių žalai sumažinti⁹⁰. Ši pareiga susijusi su moralinės rizikos (angl. moral hazard) problema. Draudėjas yra skatinamas elgtis atidžiai ir rūpestingai. Draudėjas įvykus draudžiamajam įvykiui tam tikrais atvejais gali imtis priemonių draudžiamą įvykio neigiamiems padariniams minimizuoti. Šios pareigos neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius draudžiamą įvykio sukelta žala būna didesnė nei buvo neišvengiama. Padidėjus žalai atitinkamai padidėja draudiko įsipareigojimai, nes jis turės išmokėti didesnę draudimo išmoką. Draudimo išmokos padidėjimas sudaro draudiko nuostolius.

Įvykus draudžiamajam įvykiui draudėjas privalo pateikti jam prieinamus dokumentus ir informaciją apie draudžiamą įvykio aplinkybes ir padarinius (Draudimo įstatymo 82 str. 1 d.). Tai yra draudimo sutarties šalių pareigos kooperuotis dalis. Dažnai draudėjas gali gauti ir pateikti informaciją, kuri draudikui nėra prieinama arba kurios gavimas pareikalautų neprotingai daug pastangų. Dėl informacijos trūkumo draudikas gali būti priverstas savarankiškai rinkti informaciją. Tai nepagrįstai padidintų žalos administravimo išlaidas, nes draudikas atlieka draudėjui priskirtą pareigą. Neturėdamas duomenų apie draudžiamą įvykio aplinkybes ir padarinius draudikas gali suklysti dėl draudimo išmokos dydžio. Draudimo išmokos padidėjimas dėl informacijos trūkumo gali būti draudiko patirta žala.

Nustatant draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo sukeltą žalą kyla dvi pagrindinės problemos. Pirma, žala atsiranda ne kaip tiesioginis draudėjo neteisėtų veiksmų padarinys. Žala pasireiškia draudiko įsipareigojimų padidėjimu, t.y. draudimo išmokos nepagrįstu mokėjimu arba draudimo išmokos didėjimu. Draudiko pareiga mokėti draudimo išmoką atsiranda įvykus draudžiamajam įvykiui (Draudimo įstatymo 82 str. 3 d.

---

⁹⁰ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 133.

1 p.). Draudžiamasis įvykis yra atsitiktinis⁹¹. Tai reiškia, kad jis gali įvykti arba neįvykti draudimo sutarties galiojimo laiku. Kitaip sakant, draudikui dėl draudėjo sutartinių pareigų pažeidimo nebūtinai atsiras žalos, todėl civilinės atsakomybės taikymas iki draudžiamąjo įvykio yra neįmanomas.

Antra, tam tikrais atvejais yra sudėtinga nustatyti tikslų pažeidimo sukeltos žalos dydį. Draudėjas privalo atskleisti aplinkybes galinčias įtakoti draudimo riziką ir laikytis atsargumo priemonių. Pažymėtina, kad dalis tų aplinkybių buvimas savaime negali nulemti draudimo įvykio atsiradimą, bet įtakoja jo atsiradimo tikimybę. Pavyzdžiui, draudėjas apsidrausdamas automobilį draudimu nuo avarijos nenurodė, kad jam dar nesuėję 25 metai. Draudiko statistiniais duomenimis vairuotojai nesulaukė 25 metų dažniau patenka į avarijas nei sulaukė 25 metų. Jis pateko į avariją. Amžius savaime negali nulemti avarijos padarymą, todėl atsisakyti mokėti draudimo išmoką būtų neteisinga. Iš kitos pusės, negalima netaikyti atsakomybės, nes amžiaus veiksnys galėjo turėti įtakos draudimo įvykio atsiradimui. Draudiko žala yra jo įsipareigojimų padidėjimas, kurį nulemia neteisingas rizikos įvertinimas dėl draudėjo kaltės. Draudimo veikloje prisiimamos rizikos yra vienuose⁹², todėl galima statistiškai įvertinti, kiek draudėjo pareigų pažeidimas įtakoja draudimo riziką. Statistinis rizikos padidėjimas išreikštas pinigais sudarytų draudiko nuostolius. Statistinio metodo taikymas problematiškas, nes jis prieštarauja atsakomybės individualizavimo principui.

Atsakomybės individualizavimo principas reikalauja, kad civilinė atsakomybė būtų taikoma tik už pažeidėjo neteisėtais veiksmais padarytą žalą. Tai reiškia, kad reikia vertinti kiekvieno pažeidimo aplinkybes individualiai. Statistika neatspindi individualaus draudėjo padaryto pažeidimo pasekmių. Konkretaus draudėjo padaryto draudimo sutarties pažeidimo pasekmes sunku įvertinti. Teismų praktikoje tam tikrų aplinkybių buvimo faktui nustatyti yra naudojamas tikimybių pusiausvyros principas. Lietuvos Aukščiausio Teismo kolegija išaiškino, kad „išvadą apie faktų buvimą teismas civiliniame procese gali daryti ir tada, kai tam tikrų abejonių dėl fakto buvimo lieka, tačiau byloje esančių įrodymų visuma leidžia manyti esant labiau tikėtina atitinkamą faktą buvus, nei jo nebuvus⁹³“. Toliau Lietuvos Aukščiausio Teismo kolegija nurodė, jog „civiliniame procese įrodinėjimas turi savo specifiką – nėra nustatyta, kad teismas gali daryti išvadą apie tam tikrų aplinkybių buvimą tik tada, kai dėl jų nėra absoliučiai jokių abejonių⁹⁴. Vadinasi nėra būtina

⁹¹ ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS, D.. *Draudimo veikla*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005, p. 47-48.

⁹² *Ibid.*, p. 50.

⁹³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 24 d. nutartis c.b. Tatjana Gedmintienė v. Raimondas Švilpa ir UAB "Brolių Tomkų leidyba", Nr. 3K-3-294/2003, kat. 16.9; 20.7; 39.6.2.13; 94.5.

⁹⁴ *Ibid.*

nustatyti tiesioginę draudėjo pažeidimo įtaką žalos padidėjimui. Užtenka įrodyti, kad draudėjo sutartinių pareigų pažeidimas galėjo turėti realios įtakos draudiko pareigų vykdymui ir tokios įtakos dydį. Statistiniai duomenys gali suteikti vertingos informacijos apie ekvivalentiškas arba panašias situacijas. Jie gali būti panaudoti kartu su kitais draudžiamąjį įvykio administravimo metu surinktais kitais įrodymais. Nustatant draudėjo sutarties pažeidimo sukeltą žalą reikia vertinti visas reikšmingas aplinkybes kartu su statistiniais duomenimis. Statistiniai duomenys gali padėti geriau suprasti kiekvieno faktoriaus įtaką draudžiamąjį įvykio atsiradimui ir jo pasekmių dydžiui.

2.5.1.4. Priežastinis ryšys

Priežastinio ryšio kaip civilinės atsakomybės sąlygos samprata įtvirtinta Civilinio kodekso 6.247 str.. Priežastinis ryšys apibūdinamas kaip skolininko elgesio ir nuostolių ryšys, kai atsiradę nuostoliai yra skolininko elgesio rezultatas. Civilinis kodeksas nereikalauja, kad skolininko elgesys būtų vienintelė nuostolių atsiradimo priežastis. Priežastiniam ryšiui konstatuoti užkanka įrodyti, kad skolininko elgesys yra pakankama nuostolių atsiradimo priežastis, nors ir ne vienintelė⁹⁵. Draudiko patiriama žala pasireiškia jo sutartinių įsipareigojimų padidėjimu, t.y. draudimo išmokos nepagrįstu mokėjimu arba didėjimu.

Draudiko pareigos mokėti draudimo išmoką atsiradimui ir jos dydžiui įtakos gali turėti draudimo rizikos didėjimas iki draudžiamąjį įvykio. Draudimo rizika yra įvertinama vadovaujantis draudėjo suteikiama informacija (Civilinio kodekso 6.993 str. 1 d.; 6.1010 str.). Ji yra valdoma įpareigojimais laikytis atsargumo priemonių. Dėl draudėjo sutartinių pareigų nesilaikymo draudimo rizika gali būti neteisingai įvertinta arba padidėti. Įvykus draudžiamąjį įvykiui draudikui tekti išmokėti draudimo išmoką už sutartyje neaptartas rizikas. Pažymėtina, kad žala materializuojasi tik tada, kai draudikui atsiranda pareiga mokėti draudimo išmoką. Priežastinio ryšio tarp draudėjo pareigos pažeidimo ir draudimo rizikos padidėjimo nustatymas tik leidžia daryti pagrįstą prielaidą, kad įvykus draudžiamąjį įvykiui tai gali sukelti žalą draudikui. Draudžiamąjį įvykio atsiradimo priežastys gali būti apdraustos rizikos. Tokiu atveju draudėjo pareigų pažeidimas neturės įtakos draudiko pareigų atsiradimui. Kaip buvo nurodyta aptariant žalą dydžio problemą, reikia remtis tikimybių pusiausvyros principu. Draudikas privalo įvertinti draudėjo neatskleistų aplinkybių arba pažeistų atsargumo priemonių galimą įtaką

---

⁹⁵ MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 338.

draudžiamajam įvykiui. Jeigu yra nustatoma, kad yra tikėtina, jog draudėjo pareigų pažeidimas turėjo įtakos draudimo išmokos mokėjimui, tai priežastinis ryšys tarp draudėjo pareigų pažeidimo ir atsiradusios žalos egzistuoja. Tokiu atveju priežastinis ryšys gali būti nustatytas tik įvykus draudžiamajam įvykiui.

Draudimo išmokos dydžiui įtakos gali turėti netinkamas draudėjo pareigų vykdymas įvykus draudžiamajam įvykiui. Skirtingai nuo žalos, susijusios su draudimo rizikos neteisingu nustatymu, pažeidimai po draudžiamąjį įvykią visada sukelia žalą, nes jos nėra susietos su tam tikro įvykią (draudžiamąjį įvykią) atsitikimo ateityje galimybe. Draudėjui nesiėmus priemonių žalai sumažinti (Civilinio kodekso 6.1013 str.) gali atsirasti nuostolių, kurių buvo įmanoma protingai išvengti. Draudėjo neteisėtas neveikimas lemia žalą didėjimą ir draudiko sutartinių įsipareigojimų didėjimą. Draudėjui nevykdant pareigos pateikti jam prieinamus dokumentus ir informaciją apie draudžiamąjį įvykią aplinkybes ir padarinius (Draudimo įstatymo 82 str. 1 d.) draudikas patiria papildomų sąnaudų administruodamas žalą arba negali teisingai apskaičiuoti draudimo išmokos. Pažeidus pareigas, kurios atsiranda įvykus draudžiamajam įvykiui, žala atsiranda visada, nes jos nėra susietos su tam tikro įvykią atsitikimo ateityje galimybe.

Nustatinėjant priežastinį ryšį tarp draudėjo pareigų pažeidimo ir galimos žalos būtina atsižvelgti, ar pažeidimas susijęs su pareigų, vykdytinų iki draudžiamąjį įvykią, ar pareigų, vykdytinų po draudžiamąjį įvykią, pažeidimu. Pirmu atveju draudėjo pareigų pažeidimas gali neturėti įtakos draudžiamąjį įvykią atsiradimui ir pasekmėms. Tokiu atveju civilinė atsakomybė draudėjui turi būti taikoma tik, kai nustatoma, kad jo pareigų pažeidimas įtakoją draudiko pareigų vykdymą. Antru atveju svarbu yra pats veiksmų atlikimas.

2.5.2. Ribotas sutartinės civilinės atsakomybės pritaikomumas už draudimo sutarties pažeidimą

Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo atveju, draudikas gali taikyti sutartinę civilinę atsakomybę, jei yra nustatytos visos civilinės atsakomybės sąlygos.

Pažymėtina, kad draudėjui taikoma sutartinė civilinė atsakomybė gali pasireikšti specifiskai – atsisakymu mokėti draudimo išmoką arba draudimo išmokos mažinimu. Šie draudiko pažeistų teisių gynybos būdai gali potencialiai tenkinti visus civilinės atsakomybės reikalavimus.

Atsisakymas mokėti draudimo išmoką ir draudimo išmokos mažinimas yra turtinio pobūdžio sankcijos. Civilinė atsakomybė visada yra turtinio pobūdžio ir pasireiškia skolininko turto sumažėjimu⁹⁶. Reikalavimas išmokėti draudimo išmoką yra draudėjo turto dalis. Draudėjui pareiškus reikalavimą išmokėti draudimo išmoką, draudikui atsiranda pareiga ją išmokėti. Kadangi draudikui žala pasireiškia sutartinių pareigų įvykdymo padidėjimu, nuostoliai jam atsiranda tuo pačiu metu, kai draudėjas pareiškia nepagrįsta reikalavimą išmokėti draudimo išmoką. Draudikas ir draudėjas turi priešpriešinius vienas kitam reikalavimus. Tai reiškia, kad galimas įskaitymo taikymas (Civilinio kodekso 6.130 str.). Draudikas įvertina draudėjo pareigų pažeidimo pasekmes bei įtaką jo pareigos mokėti draudimo išmoką atsiradimui bei jos dydžiui ir atitinkamą dydį įskaito. Jeigu draudėjo pareigų pažeidimas iš esmės nulėmė atsiradusią žalą, draudiko nuostolis sutaps su draudimo išmokos dydžiu. Bus taikomas atsisakymas mokėti draudimo išmoką.

Tuo atveju, kai pažeidimas iš dalies lėmė draudžiamą įvykio atsiradimą arba jo sukeltą žalą, draudimo išmoka turi būti mažinama tokia dalimi, kokią sudaro žala, atsiradusi dėl neteisingai įvertintos draudimo rizikos dėl draudėjo kaltės arba netinkamo draudėjo pareigų vykdymo. Šiuo požiūriu yra kritikuotina teismų praktika, kai draudimo išmokos mažinimas yra išreiškiamas procentiniu dydžiu. Teismai nevertina, kiek žalos sukėlė draudikui draudėjas nevykdydamas arba netinkamai vykdydamas savo pareigas. Jie hipotetiškai įvertina draudiko patirtą žalą įvertindami draudėjo kaltės formą ir draudimo sutarties pažeidimo pobūdį. Tai neatitinka nuostolių visiško kompensavimo principo (Civilinio kodekso 6.251 str. 1 d.). Draudiko turėti nuostoliai turi būti tiksliai įvertinti ir kompensuoti. Vadovaudamiesi civilinės atsakomybės pagrindais, teismai turėtų apskaičiuoti draudėjo pareigų pažeidimu sukeltus nuostolius. Tikslus nuostolių dydis turi būti išreikštas tiksliai, t.y. absoliučiu dydžiu.

Išmokos mažinimo dydžio išreiškimas absoliučiais skaičiais verstų draudikus ir teismus priimti kokybiškai geresnius sprendimus. Norėdami išreikšti nuostolius jie būtų priversti atlikti detalius ir išsamius tyrimus ir nustatyti, kaip konkrečiai draudėjo pareigų pažeidimas įtakojo draudžiamą įvykį ir jo padarinius. Tai suteiktų teisinio aiškumo draudėjui. Jis žinotų konkrečias sankcijų griežtumo priežastis. Sumažėtų ginčų dėl draudimo išmokų tarp draudėjo ir draudiko. Teisinis aiškumas taip pat turi prevencinę reikšmę: draudėjai žinodami savo pareigų nevykdymo pasekmes, labiau stengsis jas tinkamai įvykdyti.

---

⁹⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 30-31.

Tik atsisakymas mokėti draudimo išmoką ir jos mažinimas yra turtinio pobūdžio draudiko civilinių teisių gynybos būdai, todėl tik jie gali būti laikomi civilinės atsakomybės atvejais. Kadangi kiti draudėjo teisių gynybos būdai nėra turtinio pobūdžio, kartu su jais gali būti taikoma civilinė atsakomybė⁹⁷. Tokiais atvejais draudikas gali reikalauti atlyginti nuostolius. Toks reikalavimas bus pagrįstas tik, jei draudikas įrodys visų civilinės atsakomybės sąlygų buvimą.

Įrodyti draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo padarytą žalą yra labai sudėtinga. Žala ne materializuojasi iki draudžiamąjį įvykių atsiradimo. Draudiko taikomos sankcijos, išskyrus atsisakymą mokėti draudimo išmoką ir draudimo išmokos mažinimą, taikomos už pareigų, kurios vykdytinos iki draudžiamąjį įvykių, pažeidimą. Reali draudėjo teisės reikalauti atlyginti nuostolius kartu su kitais jo teisių gynybos būdais įgyvendinimo galimybė yra abejotina.

Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. kaltės kriterijus atitinka objektyvią kaltės sampratą. Pagal Civilinį kodeksą kaltė yra preziumuojama. *Uberrima fides* doktrinos taikymas įpareigoja draudėją elgtis maksimaliai rūpestingai ir atidžiai. Todėl bet koks draudimo sutarties pažeidimas laikytinas draudėjo kaltu elgesiu.

Civilinės atsakomybės institute yra normų, kurios reikalauja atsižvelgti į kaltės formą nustatant atlygintinos žalos dydį. Civilinio kodekso 6.251 str. 2 d. įpareigoja atsižvelgti į atsakomybės prigimtį, šalių tarpusavio santykius. Pažymėtina, kad ši norma taikoma tik atlygintinai žalai mažinti. *Uberrima fides* doktrina reikalauja draudėją vykdant sutartines pareigas elgtis sąžiningai. Bet kokia draudėjo kaltė bus šios pareigos pažeidimas. Iš neteisėtumo negali kilti jokia teisė, todėl atlygintinos žalos dydis negali būti mažinamas atsižvelgiant į draudėjo kaltę.

Draudėjo sąžiningas elgesys yra esminė draudimo sutarties sąlyga. Draudėjo tyčinis sutartinių įsipareigojimų pažeidimas yra nesuderinamas su draudimo veiklos principinėmis nuostatomis. Tai reiškia, kad draudėjui tyčia pažeidus draudimo sutartį, draudikas įgyja teisę taikyti griežčiausias sankcijas (Civilinio kodekso 6.1014 str. 1 d.). Draudikas gali nutraukti sutartį arba atsisakyti mokėti draudimo išmoką, draudėjui tyčia pažeidus draudimo sutartį.

---

⁹⁷ MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 334.

2.6. Draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo sankcijos parinkimo kriterijai

Įstatymai numato konkrečias teises pasekmes už svarbiausių draudėjo pareigų pažeidimą. Šioms sankcijoms taikyti užtenka nustatyti draudėjo pažeidimo faktą. Pavyzdžiui, draudimo apsaugos sustabdymas dėl draudimo įmokos nesumokėjimo (Draudimo įstatymo 82 str. 1 d.), draudimo sutarties nutraukimas, draudėjui nepranešus apie rizikos padidėjimą (Civilinio kodekso 6.1010 str. 3 d.). Šiais atvejais sankcijos yra labai griežtos ir jų taikymo pasekmes yra draudimo apsaugos neteikimas.

Tokių griežtų sankcijų taikymas už kitų draudėjo pareigų pažeidimus būtų neproporcingas pažeidimo esmei ir prieštarautų protingumo ir teisingumo principams (Civilinio kodekso 1.5 str.). Turi būti įmanoma skirti sankcijas, atitinkančias padarytą draudimo sutarties pažeidimą. Tokiais atvejais Draudimo įstatymo 82 str. numato galimybę mažinti draudimo išmoką arba atsisakyti ją išmokėti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“⁹⁸ išaiškino, kad *„Draudimo įstatymo 82 straipsnio 7 dalis nustato draudiko teisės atsisakyti mokėti arba sumažinti draudimo išmoką atsiradimo sąlygą - draudėjo padarytą draudimo sutarties sąlygų pažeidimą, o taip pat šios teisės įgyvendinimo tvarką - draudikas privalo atsižvelgti į draudėjo kaltę, draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumą, jo priežastinį ryšį su draudiminiu įvykiu, žalos, atsiradusios dėl pažeidimo, dydį. Teisės atsisakyti mokėti draudimo išmoką ar ją mažinti pagrindai nustatomi draudimo taisyklėse. Draudikui nusprendus pasinaudoti jam suteikta teise visiškai ar iš dalies atsisakyti vykdyti prievolę, jis privalo įvykdyti Draudimo įstatymo 82 straipsnio 7 dalies reikalavimus, kurie riboja galimybę piktnaudžiauti minėta teise, t. y. dėl nereikšmingo pažeidimo atsisakyti vykdyti prievolę. Pats draudimo tikslas neleidžia bet kokio pažeidimo, neatsižvelgiant į jo reikšmę, laikyti pagrindu atsisakyti vykdyti prievolę. Draudiko sprendimą - atsisakyti mokėti draudimo išmoką ar tik šią išmoką sumažinti ir sumažinimo dydį - turi lemti Draudimo įstatymo 82 straipsnio 7 dalyje numatyti kriterijai. Itin reikšmingas kriterijus yra sutarties pažeidimo priežastinis ryšys su draudiminiu įvykiu“*. Susidaro įspūdis, kad norint sumažinti draudimo išmoką, arba atsisakyti ją išmokėti yra būtinas Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. numatytų kriterijų nustatymas. Tokia pozicija yra kritikuotina.

---

⁹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis c.b. I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“, Nr. 3K-3-516/2006, kat. 73.2.5.5.

Reikalavimas nustatyti visus Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. numatytus kriterijus iš esmės atitinka civilinės atsakomybės taikymo sąlygas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“⁹⁹ išaiškino, kad „draudiko teisės mažinti draudimo išmoką įgyvendinimo nėra pagrindo laikyti civilinės atsakomybės draudėjui taikymu. Kasatoriaus argumentai, kad draudimo išmokos mažinimui būtinos visos keturios civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygos, nepriimtini, nes toks teisės aiškinimas iš esmės pakeistų teisės normose ir draudimo taisyklėse numatytus pagrindus draudimo išmokai mažinti“. Dažnai nustatyti civilinės atsakomybės sąlygas draudėjo padarytame draudimo sutarties pažeidime yra labai sunku arba neįmanoma. Specialių draudimo sutarties pažeidimo teisinių pasekmių numatymo tikslas yra palengvinti sankcijos skyrimo procesą, todėl neprotinga reikalauti nustatyti visus Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. numatytus kriterijus.

Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. numatytų kriterijų paskirtis yra įtvirtinti veiksnius, kuriais bus vertinamas draudimo sutarties pažeidimas siekiant surasti proporcingą sankcijos dydį už pažeidimo padarymą. Deja, Lietuvos Aukščiausio Teismo praktikoje nėra gilinamasi, kas sudaro Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. kriterijų turinį ir kokią įtaką jie daro už draudimo sutarties pažeidimą atsirandančių teisinių pasekmių griežtumui. Teisės subjektai tai turi išsiaiškinti kiekvienu atveju individualiai. Praktikoje teismai apsiriboja lakonišku šių kriterijų įvertinimu ir nenurodo jų ryšio su draudimo sutarties pažeidimo teisinėmis pasekmėmis.

Tokia pozicija yra kritikuotina. Aiškaus Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. numatytų kriterijų turinio nebuvimas sudaro galimybę juos interpretuoti įvairiai. Atsiranda rizika, kad tapatūs draudimo pažeidimai arba panašias pasekmes sukeltantys draudimo sutarties pažeidimai bus traktuojami skirtingai. Tai prieštarauja teisėtų lūkesčių ir subjektų lygiateisiškumo principams (Civilinio kodekso 1.2 str. 1 d.). Teismai turėtų aiškiai įvardinti atsisakymo išmokėti draudimo išmoką arba draudimo išmokos mažinimo griežtumo kriterijų turinį ir įtaką taikomoms sankcijoms.

2.6.1. Draudėjo kaltė

Nagrinėjant draudėjo kaltę kaip draudimo išmokos mažinimo arba atsisakymo mokėti draudimo išmoką kriterijų yra būtina sistemiškai analizuoti Civilinio kodekso 6.1012 str. 2 d. 1014 str. 1 d. ir Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. normas.

---

⁹⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c.b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004, kat. 67, 31.4.

Civilinio kodekso 6.1014 str. 1 d. suteikia draudikui teisę atsisakyti mokėti draudimo išmoką, jei draudžiamasis įvykis įvyko dėl draudėjo tyčinių veiksmų. Skirtingai nei Draudimo įstatymo 82 str. 7 d., jis yra siejamas su sąmoningais ir kryptingais draudėjo veiksmais¹⁰⁰. Tai reiškia, kad tyčiniai draudėjo veiksmai, sukėlę draudžiamąjį įvykį, yra atskiras atsisakymo išmokėti draudimo išmoką pagrindas.

Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. turi būti taikoma objektyvios kaltės samprata. Sudarydamas draudimo sutartį draudėjas įsipareigoja vykdyti draudimo sutartyje nustatytas pareigas. Sudarydamas sutartį draudėjas atsisako savo laisvės neatlikti draudimo sutarties sąlygas sudarančių veiksmų. Draudėjo kaltės laipsnis turi būti vertinamas pagal sąžiningumo ir protingumo kriterijus (Civilinio kodekso 1.5 str.), t.y. protingo ir apdairaus draudėjo standartas. Pažymėtina, kad draudimo sutarties fiduciarinis pobūdis lemia draudėjo maksimalaus rūpestingumo pareigą vykdant savo sutartinius įsipareigojimus (plačiau nagrinėjama 2.2.1 dalyje). Tai reiškia, kad konkrečiu atveju vertinant draudėjo kalte, turi būti tiriama, kokio elgesio protingai buvo galima tikėtis iš draudėjo ir kiek jo faktinis elgesys nukrypo nuo šio standarto.

Teismų praktikos, kokią įtaką draudėjo kaltės laipsnis daro draudimo sutarties pažeidimo teisinių pasekmių griežtumui, nėra. Turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys draudėjo kaltės kriterijui skiriant sankcijas už draudimo sutarties pažeidimą. Atidus ir rūpestingas pareigų vykdymas yra esminė draudimo sutarties sąlyga. Sąžiningas draudimo sutarties sąlygų vykdymas padeda sumažinti draudžiamąjo įvykio tikimybę ir jo padarinius.

2.6.2. Priežastinis ryšys su draudžiamuoju įvykiu

Tai yra faktinis priežastinis ryšys su draudžiamuoju įvykiu¹⁰¹. Šis kriterijus parodo, kokią įtaką draudėjo padarytas draudimo sutarties pažeidimas turėjo draudžiamąjo įvykio atsiradimui. Į šį kriterijaus taikymo apimtį nepatenka tie atvejai, kai draudimo sutarties pažeidimas padidino draudžiamąjo įvykio atsiradimo tikimybę, bet ji nerealizavosi. Pavyzdžiui, apdraustas butas paliekamas neįjungus apsaugos sistemos (atsargumo priemonė). Jame įvyksta gaisras. Dėl atsargumo priemonės nesilaikymo turto netekimo rizika padidėjo, bet ji nesusijusi su atsiradusia žala.

---

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis c.b. I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“, Nr. 3K-3-516/2006, kat. 73.2.5.5.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“¹⁰² nurodė, kad sutarties pažeidimo priežastinis ryšys su draudiminiu įvykiu yra itin reikšmingas kriterijus. Teismas šioje byloje nenustatęs priežastinio ryšio konstatavo, kad draudimo išmokos mažinimas buvo neteisėtas. Toks šio kriterijaus išskyrimas reiškia, kad jis laikomas draudimo išmokos mažinimo arba atsisakymo ją mokėti sąlyga. Teismo pozicija yra kritikuotina.

Savo sprendimu teismas siekė ginti draudėją ir viešą interesą. Valstybė yra suinteresuota, kad draudimo apsauga būtų kuo platesnė, nes draudimas užtikrina didesnę visuomenės gerovę¹⁰³. Toks aiškinimas užtikrina, kad tik už realią žalą sukėlusį draudimo sutarties pažeidimą draudėjui atsirastų neigiamos teisinės pasekmės.

Iš kitos pusės, draudėjas negalės būti baudžiamas, jei jo padarytas pažeidimas nesukels realios žalos. Pažymėtina, kad visi draudėjo pažeidimai gali potencialiai sukelti žalą. Žalos atsiradimas yra atsitiktinis, todėl už sutartinių pareigų nevykdymą draudėjui nebūtų taikomos sankcijos. Iškyla moralinės rizikos (*angl. - moral hazard*)¹⁰⁴ problema. Draudėjas gali prarasti norą griežtai laikytis draudimo sutarties sąlygų, nes už jų nesilaikymą teisinių pasekmių atsiradimas priklauso nuo atsitiktinumo. Tai prieštarauja draudimo prevencinei funkcijai. Kai kurios draudėjo pareigos yra vykdytinos po draudžiamąjį įvykių. Pavyzdžiui, pareiga imtis priemonių žalai sumažinti (Civilinio kodekso 6.1013 str.), pareiga išsaugoti įvykių vietą. Jų pažeidimas negali būti susijęs priežastiniu ryšiu su draudžiamuoju įvykiu, todėl būtų neįmanoma sumažinti arba atsisakyti išmokėti draudimo išmoką už jų neįvykdymą.

Priežastinis ryšys neturėtų būti išskiriamas iš kitų kriterijų. Nesant priežastinio ryšio tarp draudėjo pažeidimo ir draudžiamąjį įvykių, pažeidimas vis tiek yra potencialus žalos šaltinis. Priežastinis ryšys turėtų būti laikomas tik sankcijos griežtumo kriterijumi.

2.6.3. Draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumas

Įstatymai ir teismų praktika nepateikia draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumo sąvokos. Pažeidimo sunkumo sąvoka yra svetima civilinei teisei. Ji nėra vartojama nei Civiliniame kodekse nei Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse.

---

¹⁰² LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis c.b. I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“, Nr. 3K-3-516/2006, kat. 73.2.5.5

¹⁰³ SKIPPER H. D. Jr., KLEIN R.W.. *Insurance Regulation in the Public Interest: The Path Towards Solvent, Competitive Markets* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://rmictr.gsu.edu/Papers/Competitive_Markets.pdf>, p. 7-8.

¹⁰⁴ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 26.

Baudžiamojoje teisėje nusikaltimai yra skirstomi pagal sunkumą. Nusikaltimo sunkumas priklauso nuo laisvės atėmimo bausmės dydžio. Bausmės dydis yra grindžiamas padarytos veikos pavojingumu. Vadinasi, nusikaltimo sunkumas priklauso nuo pavojingumo.

Pažymėtina, kad draudimo sutarties pažeidimo sunkumo sąvoką buvo bandoma sieti su skiriamos sankcijos dydžiu. Civilinėje byloje UAB DK „PZU Lietuva“ v. D. L.¹⁰⁵ kasatorius savo argumentuose nurodė, kad „*privalomojo draudimo taisyklėse nurodytas pažeidimas yra sunkus dėl to, kad atlygintinos žalos dydis nustatytas iki 100 proc.*“. Teismas šiuo klausimu nepasisakė, todėl neaišku, ar toks draudimo sutarties pažeidimo sunkumo aiškinimas yra įmanomas.

Sutarties pažeidimo sunkumas turėtų būti siejamas su draudėjo pareigų pažeidimo žalos sukėlimo potencialu. Statistiškai vertinant, vienu draudėjo pareigų pažeidimas dažniau sąlygoja draudžiamuosius įvykius ir didesnes žalas nei kitų. Šios tikimybės išreiškia draudėjo pareigų neįvykdymo pavojingumą.

Toks draudimo sutarties sąlygų pažeidimo sunkumo sąvokos aiškinimas reiškia, kad draudimo išmokos mažinimo mastas priklausytų nuo draudėjo padaryto pažeidimo pavojingumo. Šis aiškinimas papildo priežastinio ryšio su draudžiamuoju įvykiu kriterijų, nes juo yra įmanoma įvertinti draudėjo pareigų nevykdymo atvejus, kai draudžiamasis įvykis dar neįvyko, arba pažeidimas yra padarytas draudžiamajam įvykiui jau įvykus.

2.6.4. Žalos, atsiradusios dėl pažeidimo, dydis

Tai yra draudėjo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimo sukeltas faktinis žalos dydis. Teismų praktikoje nėra nuomonės, kokia žala patenka į Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. įtvirtintą žalos kriterijų. Žodžio „dydis“ vartojimas reiškia, kad šio kriterijaus taikymui yra svarbios tik išmatuojamos žalos. Vadinasi, neturtinė žala nepatenka į šio kriterijaus taikymo sritį.

Žalos dydžio kaip kriterijaus nustatyti sankcijos griežtumą naudojimas yra kritikuotinas. Pirmia, jo taikymui reikia nustatyti tikslų draudėjo padaryto pažeidimo sukeltos žalos dydį. Dėl draudėjo pareigų pobūdžio nustatyti padarytą žalą yra sudėtinga arba neįmanoma (plačiau nagrinėjama 2.5.1.3 ir 2.5.1.4 dalyse).

Antra, nustatčius tikslų žalos dydį galima taikyti sutartinę civilinę atsakomybę draudėjui. Draudėjo pažeidimo sukelta žala visada yra susijusi priežastiniu ryšiu su jo

---

¹⁰⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 26 d. nutartis c.b. UAB DK „PZU Lietuva“ v. D. L., Nr. 3K-3-433/2007, kat. 38; 73.1; 73.2.6.1.

sutartiniu pareigų neįvykdymu arba netinkamu įvykdymu. Nustatę žalos dydį mes visada žinosime ir priežastinį ryšį tarp draudėjo padaryto pažeidimo ir draudžiamąjo įvykio. Pats draudimo sutarties pažeidimas yra neteisėti ir kalti veiksmai. Tokiu atveju yra visos civilinės atsakomybės sąlygos (plačiau nagrinėjama 2.5.2 dalyje).

Civilinės atsakomybės taikymas yra pranašesnis už atsisakymą išmokėti draudimo išmoką arba jos mažinimą, nes iš draudėjo yra reikalaujama atlyginti tikslų jo netinkamo pareigų vykdymo sukeltos žalos dydį. Jis kompensuoja draudikui padarytą žalą. Taikant draudimo išmokos mažinimą, draudimo išmokos sumažinimas nebūtinai turi sutapti su padarytos žalos dydžiu. Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. įtvirtinti kriterijai yra lakoniški ir nėra nusistovėjusios jų taikymo praktikos. Draudikas gali sumažinti draudimo išmoką daugiau nei patyrė žalos. Toks draudiko elgesys prieštarauja teisingumo ir proporcingumo principams, todėl jis turi būti vertinamas kaip piktnaudžiavimas teise. Civilinio kodekso 1.137 str. 3 d. draudžia piktnaudžiauti teise.

Tais atvejais, kai protingai galima tikėtis nustatyti visas civilinės atsakomybės sąlygas draudėjo padarytame draudimo sutarties pažeidime, rekomenduotina taikyti sutartinę civilinę atsakomybę vietoj draudimo išmokos mažinimo ar atsisakymo ją išmokėti. Tai atitinka civilinės teisės kompensacinį pobūdį. Tokiu atveju yra užtikrinamas draudėjo pareigų pažeidimo teisinių pasekmių proporcingumas.

3. IŠVADOS

1. Bendri prievoliniai pažeistų teisių gynybos būdai nėra pritaikyti būti taikomi, kai sąžiningumas ir maksimalus rūpestingumas yra esminiai sutartinių santykių elementai, todėl reikėtų vengti juos naudoti draudėjui pažeidus savo pareigas. Juos taikant, atsirandančios teisinės pasekmės gali būti neproporcingos draudėjo padarytam pažeidimui. Bendri prievoliniai pažeistų teisių gynybos būdai turėtų būti taikomi tik tuo atveju, jei yra neįmanoma pritaikyti specialių draudimo teisės gynybos būdų.
2. Vertinant draudėjo padarytą sutarties pažeidimą ir už jį taikomas sankcijas yra būtina atsižvelgti į draudimo sutarties specifiką. Draudėjo žinios apie draudimo teisę yra ribotos. Jis gali nesuprasti prisiimamų įsipareigojimų turinio ir už jų pažeidimą taikomų sankcijų griežtumo. Draudėjas gali neįvykdyti arba netinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus dėl nepakankamo draudiko bendradarbiavimo. Todėl draudėjui gali būti taikomos sankcijos tik už tų pareigų pažeidimą, kurias jis realiai galėjo įvykdyti.
3. Draudėjo pareigų įtvirtinimo būdas draudimo sutartyje turi esminės reikšmės dėl tos pareigos pažeidimo atsirandančių teisinių pasekmių griežtumui. Jeigu draudėjo pareiga yra įtvirtinta kaip specifinė garantija, išankstinė sąlyga arba nedraudžiamasis įvykis, draudikas įgyja teisę besąlygiškai atsisakyti išmokėti draudimo išmoką. Tokios teisinės pasekmės laikytinos nepagrįstomis ir neproporcingomis.
4. Pagal Lietuvos teisę turėtų būti neleidžiama draudėjo pareigų neįvykdymo atvejus įtvirtinti kaip nedraudžiamuosius įvykius ar specifines garantijas. Turi būti užtikrinta, kad draudimo sutarties pažeidimai būtų įvertinti individualiai, atsižvelgiant į Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. kriterijus.
5. Sutartinė civilinė atsakomybė draudėjui už savo pareigų pagal draudimo sutartį pažeidimą gali būti taikoma tik nustačius visas civilinės atsakomybės sąlygas. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais įrodyti draudimo sutarties pažeidimo padarytą žalą yra labai sudėtinga arba neįmanoma. Todėl civilinės atsakomybės už draudimo sutarties pažeidimą taikymas yra ribotas.
6. Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. įtvirtinti kriterijai nėra atsisakymo išmokėti sankcijos taikymo sąlygos. Tai reiškia, kad vienos ar kelių iš kriterijų nebuvimas negali būti kliūtimi mažinti draudimo išmoką arba atsisakyti ją išmokėti. Draudikas privalo tik atsižvelgti į jas.

7. Įstatymuose ir teismų praktikoje nėra išaiškintas Draudimo įstatymo 82 str. 7 d. kriterijų turinys. Teismai juos aiškina lakoniškai. Tokia situacija vertintina kaip teisės spraga, nes toks reguliavimas sudaro galimybę draudikui piktnaudžiauti. Jis gali šiuos kriterijus aiškinti plečiamai ir taikyti griežtesnę sankciją, nei būtų teisinga.
8. Tais atvejais, kai protingai galima tikėtis nustatyti visas civilinės atsakomybės sąlygas draudėjo padarytame pažeidime, jam turėtų būti taikoma civilinė atsakomybė, o ne draudimo išmokos mažinimas ar atsisakymas ją išmokėti. Tai užtikrina, kad sankcijos dydžio atitikimą padarytai žalai.

LITERATŪRA

- **Lietuvos Respublikos teisės aktai;**

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios. 2000, Nr. 74);
2. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246);
3. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas (Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1977);
4. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (Valstybės žinios. 1994, Nr. 94-1833);
5. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2005 m. lapkričio 22 d. pozicija „Dėl išsamaus informavimo apie draudžiamojo įvykio tyrimo eigą“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dpk.lt/files/pozicija%20del%20issamaus%20informavimo.doc>>.

- **Draudimo taisyklės;**

1. UAB „If draudimas“. Įmonių ir organizacijų turto draudimo taisyklės Nr. 004 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.if.lt/web/lt/corporate.nsf/0/6A673F891ABBE843C1257306002E7524/\\$file/IT%20nuo%2020060101.pdf](http://www.if.lt/web/lt/corporate.nsf/0/6A673F891ABBE843C1257306002E7524/$file/IT%20nuo%2020060101.pdf)>.
2. UADB “Baltikums Draudimas”. Sausumos transporto priemonių, išskyrus geležinkelio transporto priemones, draudimo taisyklės Nr. 002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.baltikums.lt/uploads/docs/Transporto%20priemoniu%20draudimo%20taisykles%20\(2006%2005%2022\).pdf](http://www.baltikums.lt/uploads/docs/Transporto%20priemoniu%20draudimo%20taisykles%20(2006%2005%2022).pdf)>.
3. UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“. Draudimo „Saugi ateitis“ sąlygos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dnb nord.lt/files/saugi-ateitis-07_20.pdf>.
4. UAB “Lietuvos draudimo” kreditų draudimas. Prekinių kreditų draudimo taisyklės Nr.001 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ldkd.lt/pdf/pk_taisykles.pdf>.
5. UAB „Būsto paskolų draudimas“. UAB „Būsto paskolų draudimas“ kreditų daugiabučiams namams modernizuoti draudimo taisyklės Nr. 005 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bpd.lt/uploads/Taisykles_005.pdf>.
6. UAB DK “PZU Lietuva”. Kelionės finansinių nuostolių draudimo taisyklės Nr. 061 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pzu.lt/get_file.php?id=238>.

7. UAB DK „PZU Lietuva”. Gyventojų turto draudimo taisyklės Nr.060 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pzugyvybe.lt/get_paslaugos_taisykles.php?id=10>.
8. AB „Lietuvos draudimas“. Įmonių ir organizacijų turto draudimo taisyklės Nr. 028 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ld.lt/uploads/files/dir5/19_0.php>.
9. UAB „If draudimas“. Bendrosios civilinės atsakomybės taisyklės Nr. 010 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.if.lt/web/lt/private.nsf/noframes/9DE1A0033C83D7F0C12571B5002CC079>>.
10. UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“. Sveikatos draudimo taisyklės Nr. 010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ergo.lt/get.php?f.190>>.
11. UAB „Commercial Union Lietuva Gyvybės Draudimas”. Darbuotojų gyvybės draudimo „Atlygis plus“ taisyklės Nr. 006/1 [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.commercialunion.lt/lt/pdf/atlygis.pdf>>.

- **Teismų praktika;**

1. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 5 d. nutartis c.b. Vladimir Abramov v. UAB draudimo kompanija „Lindra”, Nr. 3K-3-250/2004, kat. 67.
2. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. gegužės 3 d. nutartis c.b. UAB „Pozicija” v. AB „Lietuvos draudimas”, Nr.3K-3-486/2000, kat. 43.
3. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 24 d. nutartis c.b. Nerijus Pocius v. UAB „Ergo Lietuva”, Nr. 3K-3-911/2002, kat. 67.
4. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis c. b. I. J. v. UADB „Baltikums draudimas“, Nr. 3K-3-516/2006, kat. 73.2.5.5.
5. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 1 d. nutartis c. b. Olga Dubnikova v. AB „Lietuvos draudimas”, Nr. 3K-3-1150/2003, kat. 21.2.2.9; 37.6; 37.7; 67.
6. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c.b. UAB „Žemaitijos granitas“ v. UAB „If draudimas“, Nr. 3 K-3-521/2004, kat. 67, 31.4.
7. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis c.b. VšĮ Įstros aerodromas v. UAB „BTA draudimas“, Nr. 3K-3-600/2006, kat. 73.1; 73.2.5.6; 73.2.6.1.
8. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis c.b. G. E. v. UAB DK „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-315/2006, kat. 73.2.5.5.

9. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 2 d. nutartis c.b. Monika Dubauskaitė. v.DUAB „Baltijos garantas“, Nr. 3K-3-1445/2002, kat. 67.
10. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 20 d. nutartis c.b. K. K. K. Y A. v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-213/2006, kat. 73.2.5.5.
11. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 22 d. nutartis c.b. InKomLiga v. UAB DK „Lindra“, UAB „Ergo Lietuva“ ir kt., Nr. 3K-3-671/2004, kat. 54, 67.
12. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 24 d. nutartis c.b. ADB “Preventa” v. UAB DK “Baltic Polis”, Nr. 3K-3-903/2002, kat. 54; 67; 87.1.
13. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. birželio 7 d. nutartis c.b. AB „Lietuvos draudimas“ Šilalės filialas v. I. Z. N. ir kt., Nr. 3K-7-397/2001, kat. 39.6.2.2.
14. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 24 d. nutartis c.b. Tatjana Gedmintienė v. Raimondas Švilpa ir UAB “Brolių Tomkų leidyba”, Nr. 3K-3-294/2003, kat. 16.9; 20.7; 39.6.2.13; 94.5.
15. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 26 d. nutartis c.b. UAB DK „PZU Lietuva“ v. D. L., Nr. 3K-3-433/2007, kat. 38; 73.1; 73.2.6.1.

• **Speciali literatūra;**

1. „*Draudimo rinka 2007 metais*“. Lietuvos Respublikos Draudimo priežiūros komisijos mėnesinė apžvalga [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 29 d.] Prieiga per internetą:
<http://www.dpk.lt/files/pensijos/pensiju_menesio_statistika/2007-12-31.pdf>.
2. KONTAUTAS, Tomas. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007.
3. *Insurance Contract Law Issues Paper 2: Warranties*. English Law Commission, 2006 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.lawcom.gov.uk/docs/Insurance_Contract_Law_Issues_Paper_2.pdf>.
4. ČEPINSKIS J., RAŠTIKIS D., STANKEVIČIUS R., ŠERNIUS A. *Draudimas*. Kaunas: UAB „Epaisas“, 1999.
5. ČEPINSKIS, J.; RAŠKINIS, D.. *Draudimo veikla*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005.
6. HANSELL, D. S. *Introduction to Insurance*. London, 1996.
7. MIKELĖNAS V., VILEITA A., TAMINSKAS A.. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
8. MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003.

9. DIACON, S. R.; CARTER R. L.. *Success In Insurance, Third edition*. Great Britain: Clays Ltd, St. Ives plc, 1992.
10. *Carter v Boehm* (1766) 3 Burr 1905 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.uniset.ca/other/cs2/97ER1162.pdf>>.
11. SKIPPER H. D., Jr, KLEIN R.W.. *Insurance Regulation in the Public Interest: The Path Towards Solvent, Competitive Markets* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://rmictr.gsu.edu/Papers/Competitive_Markets.pdf>.
12. Dobbyn J. F.. *Insurance Law in a Shell*. West Publishing Company, St. Paul, 1991.
13. HARRINGTON S. E.. *Insurance Deregulation and the Public Interest*. AEI – Brookings Joint Center for Regulatory Studies , 2000 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://aei-brookings.org/admin/authorpdfs/redirect-safely.php?fname=../pdffiles/harrington.pdf>>.
14. PRAPIESTIS, J., et al. *Namų advokatas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.
15. HARE J. *The Omnipotent Warranty: England v The World*. Paper presented at: International Marine Insurance Conference. University of Antwerp, November 1999 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.uct.ac.za/depts/shiplaw/imic99.htm>>.
16. BIRDS, J. *Modern Insurance Law*. London: Sweet & Maxwell, 1997.
17. HODGIN R. W. *Insurance Law – Text and Materials. Second Edition*. London: Routledge Cavendish, 2002.
18. HARE J. *The Omnipotent Warranty: England v The World*. Paper presented at: International Marine Insurance Conference. University of Antwerp 1999 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.uct.ac.za/depts/shiplaw/imic99.htm>>.
19. ZNAMESKAITĖ R. *Įvykis kaip teksto kategorija ir būdingiausias jo kalbinės raiškos ypatybės*. Vilniaus universitetas Kauno humanitarinis fakultetas, 2002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/kalbot/kalbot1/51_1/str15.pdf>.
20. *Insurance Contract Law in Europe, 2004 edition*. Comité Européen des Assurances. Bonnieres-sur-Seine, 2004.

21. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
  22. Draudimo brokerių profesinės etikos kodeksas patvirtintas Draudimo brokerių rūmų Visuotinio susirinkimo 2005-05-13 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://dbr.lt.tuja.serveriai.lt/upfiles/File/DBR%20etikos%20kodeksas%20050513.pdf>>.
  23. „Draudimo tarpininkų vaidmuo“. “Draudimas info” draudimo informacinis portalas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.] Prieiga per internetą: <http://www.draudimas.info/index.php?id=169&parent_id=166&lang=lt&mod=view_page_item&page_id=96>.
- **Interneto svetainės;**
    1. “Draudimas info” draudimo informacinis portalas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.draudimas.info/>>.
    2. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija portalas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 26 d.] Prieiga per internetą:
<<http://www.dpk.lt/index.phtml>>.
    3. UAB “Būsto paskolų draudimas” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 23 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.bpd.lt>>.
    4. UADB “ERGO Lietuva” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 27 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ergo.lt>>.
    5. UAB “If draudimas” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.if.lt>>.
    6. UADB “Industrijos garantas” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 27 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.igarantas.lt>>.
    7. AB “Lietuvos draudimas” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 26 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ldr.lt>>.
    8. UAB DK “PZU Lietuva” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 22 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.pzu.lt>>.
    9. UADB “SEESAM Lietuva” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 28 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.seesam.lt>>.
    10. ADB “Baltikums draudimas” [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 28 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.baltikums.lt>>.

- **Kiti šaltiniai;**

1. „*Neapdairiems klientams - draudikų pinklės*”. “Draudimas info” draudimo informacinis portalas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.] Prieiga per internetą:
<http://www.draudimas.info/?mod=view_news_item&news_item_id=2092&parent_id=1&id=52>.
2. „*Gaisras sudegino draudikų kuriamą saugumo jausmą*”. City24.lt [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.] Prieiga per internetą:
<<http://www.city24.lt/client/city24client;jsessionid=F805179AC604E2864A00B4AED6F71FBF?rnd=814648&pageId=15&objId=NewsObject&stateId=NewsByCat&eventId=NewsArticleEvent&articleId=46633&randId=0.403897672704958>>.
3. „*Draudimo pinklės: kaip iš jų išvažiuoti nepatyrus nuostolius*”. „Vakarų ekspresas“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 kovo 31 d.] Prieiga per internetą:
<<http://www.ve.lt/?rub=1078736485&data=2004-07-26&id=1090770549>>.